

Kende Péter

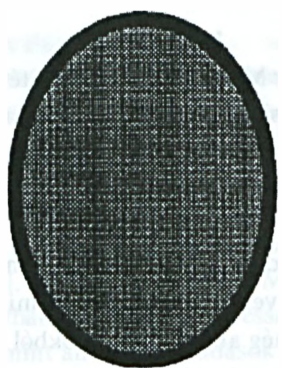
Bis hundert und zwanzig

A névsógorság okán a Magyar Műhelyt olykor összetévesztették a – szintén párizsi – Magyar Füzetekkel. Ebből (a párizsi honosságon kívül) csak annyi igaz, hogy hosszú éveken át a Füzeteknek is Pali volt a szedője, vagyis Pali meg Tibor. Ezt nem kötöttük az akkori budapesti kultúrhatóságok orrára – hogy aztán tudtak-e erről, arról meg nekem nincs tudomásom.

Palival nemcsak "munkaviszony" hozott össze engem, hanem barátság is. Szimpatizáltunk egymással, úgy is mint "ötvenhatosok", úgy is, mint az emigráció zátonyaira vetett magyar értelmiségiek, s talán még abból a titkos okból is, hogy mind a ketten kis növésű emberek vagyunk... Paliban, az érdekes és eredeti humorú írón túl, figyelmes barátira és élvezetes beszélgetőtársra találtam, s külön becsültem, hogy keze munkájából él. (Szedői szaktudása végül költészetének is eszköze lett, de ez követelmény volt, nem ok.)

No és persze – majd elfelejtettem – szomszédok is voltunk, szegről-végről. Montrouge és Malakoff, mint ez köztudomású, határosak.

Ennek a szomszédságnak a szabadság kitörése vetett véget. Noha egyikünk sem költözött el, de otthon sem vagyunk soha. A Füzeteknek, mely a Századvégben múlt ki, nem kell többé szedő. A Műhely tovább él, ami nagy teljesítmény, de azt remélem, hogy Pali, ki még csak hatvan éves, mindannyiunk műhelyeinél tovább fog élni.

**[Tudomány és művészet határán
(új médiumok)**

Kandidátusi értekezés tézisei

Peternák Miklós, 1993.]

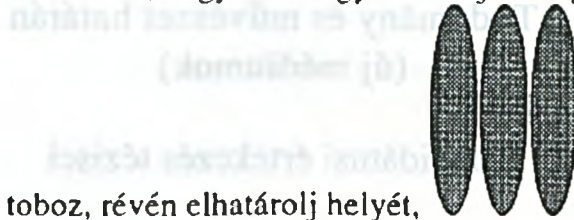
SZÖVEGROMLÁS

1994 MÁJUS 5.

(nagy pálnak, barátsággal)

I.

E tanulmányban arra vállalkoztam, hogy átfogó, történelmi képekológia lehetőségét, mely nem azzal tűntet, hogy vélt vagy valós újdonsága

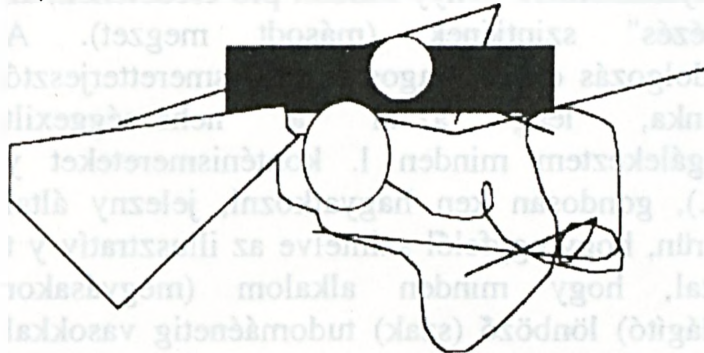

toboz, révén elhatárolj helyét, megmutatva ezzel egy képtípa technikai képeket a tradíciótól, hanem arra mutat hogy az új mérő, diumok jellemzőinek és jésének megértéseent csak előzményei feltáráseresztül lehetséges án k-s itt előzményeken már csupán a feltaláláshoz nem vezetőéneti kontextusban tegyem láthatóvá a technik közvetlen p, hanem korban távoli jelensályaégek és gondok is értendők.lato

Természetesen nem jelenti,ez hogy érzékelhetetlen e "tá" kontextus nélkülügabbl az új médiumok-technikapek által hozotti ké döntő fordulat, azt vizogen - s erre knt ívántam rámutatni - hogy ptörténet együttlátásaa ké (a kép "előtti", már érzékelhető állapotól nem máig) mutatja meg,rt, mi miatt is jelentős ez a miéváltozás és mi enaz iránya. Mindenekelőtt nek a kép szempontjábósgáltam az új méel vizdiumok jelenségét, kitünt helyet biztosítva a metettűvészeti vontakoknak. Hiányzik így főként a szocozásiológ, de például a lehetséges

pszichológiai, vagy lingvisztikai nézőpontok sokasága, úgyépp ana, ha gyakran csak háttérként tűnik is egen lkkorényeges szerep jut lő,

iamindenkori (termé-) tudományszet mint vonatkozási r

Felmerüan kérdések, ek ímint a kép "eredet "feltalálá" kelesa - pontosabban,a, hogy mi ennyire kevés, még mzingen is kevs-legés "hír" gyűjtheti, vagy: mi a határ l a f'nézés" és "látás és megértés, fogalo tudm vagy illetve fogalmi gondolkodás kifejezés között? Lehetséges-etermészeti törvények és a képjeleött a tudományos "visszacsatoltlenül is, illetve milyen tapasztalatokrmészet) tudományos megismerés sére a képpel kapcsolatbantszik, hoon, mikor odáig jutott, hetetlenné igi divált e területen ipek használata (fraktáloszúk-kutatás, szimuláció, virtuálisvalósérdések megválaolása nem volt feanulmának, mivel mindenek előtpjelengek és az új anakkor képfii kapcsoljellegének megmuta-

egyedülálló vagy szakkívánó információk felhasználása és a meglévő közigazgatás. E csapadesetbegeve ezdata, hogmal jelentéokártnst tulajdonítotusra tényy módon pró eredetének, az "idézés" szintjének (másodt megzet). A feldolgozás oldani -lagos forrás, ismeretterjesztő munka, leag azzal a nehézséggexilt megálekkeztem minden l. konténismereteket y stb.), gondosan ken hagyatkozni, jelezny által merün, hogy egyfelől szintelve az illusztratív y t azzal, hogy minden alkalom (megvásakor milágító) lönböző (szak) tudomáénetig vasokkal tányt és demonstrációs (bizonyító) karakterű túntam az idézett hely vagynszenző tényanyagokat,elemek egymásba csúsztatásának lehetőségét által ugyanakkor a is. (Így pl. az emberi látás-folyamat teljességébegey könnyen parttalanná n ma sem feltárt, az a viszonylag újkeletű felfedezés azonban, hogy - legalább - három különböző pályát vehetünk észre, melynek mindegyike más jellegű információkat dolgoz fel, igen érzékletes keret lehet a képalkotás, mint megértéssel analóg folyamat feltárásához. Vagy: Lehetséges, hogy a görög látáselmélet vitatott terület, ám az tény, mely szerint többfélét különböztethetünk meg, önmagában is használható segítség egyes mítoszértelmezésekhez, vagy az antik képfogalom megértéséhez is).

A bevezető és záró részt leszámítva a tanulmány hat jól elkülöníthető fejezetekre van osztva (I. A "természet ceruzája", a kamera-töltőtoll és a videó-ecset; II. Az első festmény; III. Árnnyék; IV. Lenyomat; V. Tükör; VI. A tekintet útja: a) A szem és a látás; b) A kép a camera obscurától a komputerig), mely egyúttal megadja az anyaggyűjtés tárgyköreit is.

A tanulmány az új médiumokat a természetes képjelenségekkel és a hagyományos képfajtákkal közös szellemtörténeti összefüggésrendszer részeként mutatja be. Ez az eljárás általános orientációs pontokat nyújthat, illetve inspirációs forrás ve a lehet azok számára, akik az egyes technikaületeki képek művészeti használatával, történetiGond helyével vagy médiumelméleti megközt und elítésével kívánnak foglalkozni. für

A magyar nyelvű szak füirodalom mind fent említett vonatkozásban mifrancianimális és törékes - ugyanakkor legalább tó páriíz-tizenöt éve yre fokozódik s mind széleseb azb körű az érdeődés a tárgykör iránt. Ezzel ö).sszefüggésben arület megjelent - megjelenik tünh - a felsőoktatban (legalább 8-10 különböző sokk szakalatási kérelemről tudok, mely ide kapcsolhat de bizonyos fokig a közép- sőt alapfokú oktáskerül ban is, gyakorlatilag anélkül, hogy a tanterv götsseli, ti "fedezet" átgondolt lenne - minden esben fői kútként a fent említett magyar nelvű szakiro Electrdalmi háttéranyag hiányában.

tudcent, de adataival s a feltáradül lesek rendszerével alátámasztha, és hasonló kérdések mint lehetslalatási munkahipotézisek érvényegdsze

Fentiből látgy a képpelára is h való foglalkozás eddszciplináris keretei bül, bár nizonyos fokig bizonyultak - a tanulmány egmegközezsleteinek szinkább endsze. mektranszdiszciplináris nykaraktere sé

tűnhet fel, - ugnyilvánvalólhetngy oly,at hogy a művészettörténet mány e", tkezése", nyújtotta a králtutatáshoz az egyetséges k hogysis az okapaszkodót. Ez az eggéyetlen tyág, mely a képpelítikuendás s történetileg fog ikoezenológiai és ikonográfiai ő errőázisrómó segítségével más kodiszciplinák számasználtás", atos látható mintákkal szolgálhassét, s végem utoképalkotás, lsó sorban az interpretációs lítésiek lehetőség képi égek gazdagsága miatt. kapcsolat a

Ugyan a művészettörténetnségek köz - tudomány helyzetét az utandónak ítéltékástól" függé (v.őöbbi időben többen - legszelídebben fogR állnak a (teethinking Art alkalmazva is - újragondol.rendelkező pl. Donald Preziosi:Press, New Haven & - azon a pon History. Yale

University London, 1989), mégogy
kikerülhkerülhetetlen forrgis mással szolgál
bármilyen a kénl kapcsolatos kutatás szempontú
képpehoz, nekk, káosz igaz, hogy a művészet
közvetlenül" is elér áes rég). E kmég akkor is,
hahetők.ladata a t
tényei/produktumai "t
az alap-kéajták között
II-III.otására kon
ht összefüg
tja udománk

Mint fentiekből sejthető, a vzik,éges
kutálászott témával kapcsolatos források
egyfelölreiét. igen kevésé hozzáférhetőek (ha pl.
a kép "születését" vesszük: nincsenek), másfelől
viszont az mondható, hogy szinte parttalanul
"érthetünk ide" forrásnak tekinthető anyagokat
(ha csak a technikai képekkel kapcsolatos
szabadalmak sokaságára vagy történeti
vonatkozásában a feltalálás sajtójára, a
"fogadtatásra" gondolunk, már előáll ez a
helyezen túl módszertanill kellett szembenézze
"tálcán" kínálják a külerületek a fontosnak ezek
felhasználásadiskurzus nemcsak, hode szinte
minden oldalról támadhatóvá is válhat, hiszen
nincs mód arra, hogy az orientalisztikától a
néprajzon át a matemformatikáig minden
felhlapításttényt a szaktudomákívánt
szingumentációs szogatva mutasson feát olbáltam
atikgy az inkikerülni - vagy e feláltalában az

Mdható ugyanakkor, hogy átfogó, elméleti kérdéket is tárgúldiszyaló s nem csupán valamely résztület törtébt. arneti feldolgozására vállalkozómű nemzetközil Postfeg is ritka (ilyen pl. Vilém Fsser munkássága, e közö vagy S. Zielinski: Audiovisien enc. könyve), Verss így ma is McLuhan sőt, lter Benjedamin n undtalán a legtöbbet hivatkozott srzők.eg

A felsőokkltatás, illetindebve általában ve a kutatás Nyugat-Euró tepáznosítában is az elm 1-2 évben jutott, illetözáseljövgramjaõben jut a a szintre, hogy e ter sùlpíyuknak örténemegelően jelenjenek meg. (olok itó),t a karlaktuálisruhei Zentrum für KunsMedientatechnologie, a frankfurti Institut Neue Mediemön, a Kunstönzéthochschulr Medien Köln megnyiçttására, a orati - oszági La Fresnoy-re, az 1993-yban nyitzi új Éy elkécole des Beaux-Arts-onra vagy új amszterdami Rnyszaijksakademseie-re

Meglepőemeket, hogyzt a te ezen új intézményi alakuláal párhuzamosan az elítési új médiumok "archeológiáluja" a kutatás centrumába (elég talán a kaonFriedrich Kittler vezette médiumelmWaéletató csoport működésére vagy a linzi Arszeonicára utalnyköréom). Ez a tendencia egévyúkonkrét lehetőségtnék ueket jelent valódi "interciplináris" programoktárán. - kutatás, kiállitás s-szervezésére. (Példája kezdeneek a Német

elamúzeum és az Új udapeMédiumok Intézets frankfurti kiállítása és kiadvmagyaánya: Vomchwinden der Ferne. Telekommunikatio Kunst. DuMont, Köln 1990.)

Következik mból talán, hogy a tanulmány hassát elsősorban a felsőoktatás új proi vonatkozásában, ezen túl a művészet(tt-) tudomány kutatási szempontjainak s bővítésében s a transzdiszciplináris kutatói mentalitás erősítésére való özsben látom. Úgy vélem, közvetlen gyakorlktatómunkában való - hasznosítása éppúgpzelhető, mint ahogy a választott tudomák belső fejlődését is segíti, gazdagítva achnikai médiumok egy lehetséges megközmódjával.

IV.

A dolgozat tárgyben publikációim közül az alábbiakra szereteln:

- Új képkorszak haA számítógépes grafika és animáció tei Magyarországon. SZÁMALK, Bst 1989. (Az első magyarországi r nyelvű könyv e tárgykörben, különösen a bevezető szöveg tartozik ide.)
- Bemerkungen zur Theorie destt vál Computerbildes. Entgrentzte Grenzen. Künstlerf thhaus, Graz 1987.
- F.I.L.M. A magyar avant-gardUndee film története és dokumentumai. Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 1991.(Előzménye a SyFilm/művészet c. kiállítás, Budapest Galéria

apít1983, a könyv bevezető tanulmánya rövidsmánen német nyelven megjelenik, rövidítetozata angolul:)

- A Short History oe Avant-Garmkulde in Hungarian Cinema. rcut No 18. Autumn 1.)989. (London)
- Új képfajtákról. Újmposition 1arno989.11-12. (Az MTA Soros Alvány által 19 k88-ban kapott ösztöndíj nyo készített tanulgus, mány első két fejezete).ér.)
- Új képfajtákról. Filtúra 19merk87.11. (Fenti dolgozat előzményeden
- Bódy Gábor. Műcsk, BudapeJonast 1987. (Beke Lászlóvalözösen készített monnfénografikus kataló mely Bódy elméleti munkássátúragára is kit
- Licht und Klang. Beungen zur motíGeschichte des Intermedia in zwanziger Jahren. Wechselwirkungen. s Vrlg. Kaszpubsel 1986.
- László Sándor, a szízyene épzőés a Magyar Triangulum. Filmkul 1990. va6. (Az előző tanulmány egyik vumánnolóak részletes kidolgozása.), B
- A videóról (több réslíkáció, így az 1980-ban és 1983-ban a Kművészeti Viláalamghéten tartott előadásaim,lamint a magyar v57-19ideó művészet krogijája, utóbbi: SUGalérB VOCE, Műcsarnokudapest 1991). Ida me kapcsolható még:szok

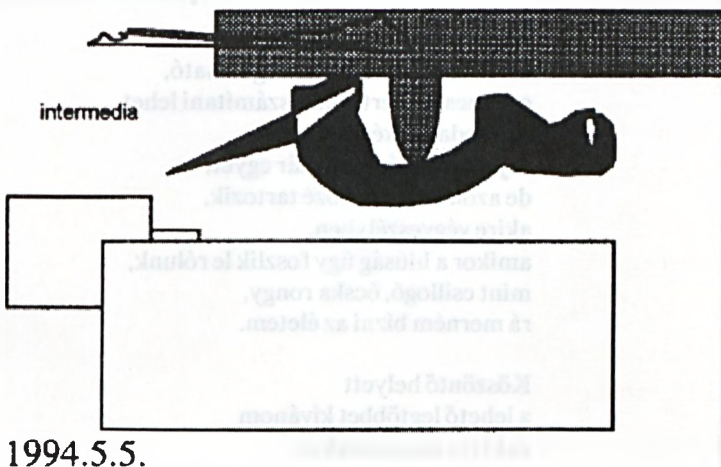

- A "vizuális vi". Médiahelyzet vidMagyarországon 1971. Hatvanas évek. Magyar törtr Nemzeti ia, Budapest 1991. Megemlítettő, bár édiium tudományos kontextusban talm pránatlan, hogy 1989-ben két óra hosszúságú- ót készítettem a magyar fotográfiaénetéről. (Aés m fény képeiről, IPV-MIT). Mis

Jelen tanulmányooblémakörét először felvető írásom: Mit nevezünk dokumen étumfilmnek íért? Dokumentum és fikció. ELTEkolá FTDK - kolci Filmfesztivál, 1979.

Az elmúlt kétvben a Magyar Képzőművészeti Főisn több tanulmányt és tervezetet készítettem az ott létesített Intermedia művészeti szakkal kapcsolatban.

Budapest, 1992. május 12.

Parancs János

Köszöntő helyett

Megértük hát ezt is:
Nagy Pál hatvan éves

Hívószavak:

Párizs, Antony, Montrouge,
Emilienne, rue Jean Jaurès,
novellák és regények,
magyarul és franciául,
Sulyok Vince és Szakál Imre,
"a malacok mennyországa",
szervezkedés, Magyar Műhely,
alapzatul a népiek, majd a modernség,
a vágató, keserű avantgárd,
"Reménység, hosszú évek",
szövegek, képversek, videók,
alkotói, elméleti kompilációk,
Kassák-díj, Molnár Kati, Hévíz,
kiscserkész és próféta,
öregedőben a porondon

Mi tagadás, kedvelem őt,
a nehéz helyzetben is megbízható,
egyenes embert, akire számítani lehet.
Az irodalmi kérdésekben,
sajnos, nem értünk már egyet,
de azon kevesek közé tartozik,
akire végveszélyben,
amikor a hiúság úgy foszlik le rólunk,
mint csillogó, ócska rongy,
rá merném bízni az életem.

Köszöntő helyett
a lehető legtöbbet kívánom
neki (és magamnak is):
a gyötrelmes élet minden pillanatában
legyen övé a választás joga.
S amíg élni kíván,
segítsék őt az istenek!

Béládi Miklós

Avantgarde és érték

Az irodalomtudomány számára az avantgarde alapkérdése az, hogy mi is voltaképpen maga az avantgarde? Bár közmegegyezésértékű meghatározás nem született, a több oldalról megkísérelt válaszadás megnyugtató módon körvonalazta a 20. századi irodalomnak ezt az áramlatát. A különféle megoldási kísérletből levonható a következtetés: az irodalomtörténet azt az ajánlatot alkalmazhatja eredményesen, mely nem egyetlen szempontot emel ki a többi rovására és a történeti elhatárolás keretén belül igyekszik maradni; az avantgarde-ot nem a mozgalom saját tudata, önszemlélete felől, más irányzatokkal csupán szembeállítva próbálja elhelyezni, hanem a folyamatosság és megszakítottság egyszerre érvényesülő erővonalai között vizsgálja. Avantgarde mint olyan soha nem létezett, ez a gyűjtőfogalom egymástól olykor nagyon elütő irányzatokat, csoportokat foglalt magába, ezért kívánatos, hogy az avantgarde-nak egy-egy adott időszakban (és irodalomban) feltűnő jelenségét iparkodjunk minél szabatosabban, összetettebb módon *leírni*, majd sajátos jegyeit összetett, bonyolult változataikban meghatározni. Erre pedig azért van nagy szükség, mert a 20. századi irodalomban e mozgalom köré szövődött a legszínesebb legendárium: a kihívó lázadás, az esztétika törvényeinek szétrobantása, a csoportos fellépést követő hangos botránysikerek sorozata az avantgarde-ot hosszú időre kivonta a tárgyilagos megfigyelés köréből, és ebben a közhangulatban a mozgalom sodrában keletkezett műveknek nem olvasói, hanem elszánt hívei és nem kevésbé elszánt ellenzői támadtak. Az avantgarde immár az irodalomtörténet része, s bár újrafelfedezése vitákat, indulatokat kavart, el kell kezdeni mostmár az avantgarde művek olvasását, hogy megír-hassuk, kellő távlatból, az avantgarde történetét.

Az irodalomtörténetre kettős feladat hárul, és egyik elől sem térhet ki. Fel kell térképezni az avantgarde mozgalom irányait, csoportjait – önmagában és összefüggésben a kor más

áramlataival (ebből a hatalmas munkából eddig Bori Imre végezte el a legtöbbet). Ez a történeti szempontú áttekintés sem térhet ki az értékelő megállapítások elől, célját téveszti azonban, ha vizsgálódását előzetesen tételezett esztétikai értékítéletek irányítják és ezek szabják meg a mozgalom egészének szemléltetését, hiszen egy több elemből összetevődő és bonyolult egészet alkotó irodalmi korszak irányzatosortja s ezen belül valamely stílustörténeti jelensége – amilyenek az avantgarde-ot is tekinthetjük – nem föltétlenül, kizárólagosan több, értékesebb az előtte vagy vele párhuzamosan, esetleg utána következő és hasonlóan összetett másik irodalomtörténeti képződménynél. Ennek az eljárásnak akkor válik eredménye kíváltképp ingataggá, ha az értékítélet alapja néhány esztétikai általánosság. Nálunk egymás után lépett fel, majd egy-másfél évtizedig egymás mellett élt a Nyugat képviselte modernség és avantgardizmus, s ha akár egyiket, akár másikat értékesebbnek, korszerűbbnek állítjuk – meglehet, hogy az irodalomtörténeti anyag felett lebegő tételezett általánosságok jegyében terméketlen értékrend-viták zsilipjeit nyitjuk fel. Az avantgarde irányzatai nagyon valóságos, konkrét irodalmi képződmények, ám maguk a különböző izmusok is meglehetősen általános, tág kereteket jelölnek. Az irányzatokat egyesítő avantgarde meg különösen általános jelentésű műszó; történetileg konkrét jelenségeket egybefoglaló absztrakt fogalom. Éppen úgy, ahogyan a modernség is az. Ezeknek a részint irodalomtörténeti, részint pedig irodalomelméleti tartalmakat hordozó absztrakcióknak értékrangsorba állítása vezethet kétséges eredményhez is. Legalábbis mindaddig, amíg a deduktív irányát nem egészíti ki az induktív irányú vizsgálódás.

Eddig jobbára az avantgarde mozgalom rendkívül időszerű és nélkülözhetetlen deduktív irányú áttekintése, feltárása történt meg. Így igen hasznosnak bizonyult a történeti-szociológiai megközelítés: a mozgalomalapítás, folyóirat-szervezés, programadás körülményeinek a tisztázása. Az avantgarde-ot a csoportos fellépés, az iskolateremtés, a manifesztumok kibocsátása, a radikális programok közzététele kezdettől megkülönböztető jegyekkel ruházta fel; története az olasz futuristák kiáltványától a szürrealisták manifesztumáig az egymást követő programok szövegéből is kiolvasható. Az izmusok kezdettől végig harcban álltak a hagyománynal, a közvetlen elődökkel, a jelen intézményeivel, értékrendszerével – és még annyi mással –; a szakítást, tagadást, lázadást írták zászlóikra. Az irodalom fejlődését erőszakosan megtörő és a hagyománnyal új viszont teremtő irányzatok megalkották a saját intézményeiket s ezek létrehozásának körülményei, a más – nem avantgarde vagy épp avantgarde – csoportokkal folytatott vitáknak, ellentéteknek számbavétele és tüzetes leírása nemcsak hasznosnak, hanem az avantgarde-ra vonatkozó feltáró munka alapvetésének bizonyult. Nem kevésbé lényegbevágó eredményeket hozott az avantgarde elméleteinek, programjainak, követeléseinek eszmetörténeti feldolgozása. Mindegyik irányzat érintette a bölcsélet, esztétika, ideológia területét; megkísérelte felépíteni a maga külön esztétikájának elveit, kinyilvánította ilyen irá-

nyú szándékait, s ha mást nem, legalább újszerűen ható életfilozófia megalkotását tűzte ki célul maga elé. Az izmusok mozgalma az elméletalkotásban kezdeményezően, vagy a kiáltványok ellentmondást nem tűrő erőszakosságával lépett fel, és olyan alaposan megbolygatta az irodalomról való gondolkodás tartományát, hogy hatása máig érezhető. Végül a kifejezési eszközök használata kínált még az általánosítható következtetések számára nélkülözhetetlen anyagot, hiszen az izmusok – ha mindig nem is a kiáltványaikban hangoztatott elvek szerint – az irodalom formanyelvét, a kifejezés technikáját, a stílus egész rendszerét is átalakították.

Ezen a ponton lehetne a jobbra deduktív irányú irodalomtörténeti rendszerezést az induktív kiindulású elemzéssel összekapcsolni. Az irodalomtörténet egyszersmind irodalomkritika is: nemcsak a nagy összefüggéseket igyekszik eredeti helyzetükben visszaállítani, hanem a műveket, életpályákat egyúttal mérlegre is helyezi, kritikai vizsgálat tárgyává teszi. Az irodalomkritikai célzatú elemzés, noha nem vesztheti szem elől a történeti összefüggéseket, s méltányolón tudomásul veheti az irányzatok történeti szerepét, érdemét, felszabadító hatását, nem elégedhetik meg azzal sem, hogy az egyes művet mintegy a mozgalom, irányzat egyenes lecsapódásának tekintse. A két megközelítési mód között kölcsönösség áll fenn, s egyúttal azt hangsúlyozzuk, hogy el kellene kezdeni az avantgarde körében fogant művek tüzetes olvasását, irodalomkritikai szempontú vizsgálatát. A művek felől indulva is el lehet jutni az általános képhez, és nagyon valószínű, hogy ezzel a módszerrel némely esetben másféle eredményekre jutnánk, mint a deduktív módszerrel, amely teljesen soha nem tudja magát közböcsíteni az avantgarde önszemléletéből érkező erős hatástól. Az avantgarde-kutatásnak ez a soron lévő – második – feladata, s ha kitérünk előle, szembenézhetünk avval a veszéllyel, hogy új legendáriumot költünk a régi mellé.

Az nem tárgya a vitának, hogy az avantgarde értékteremtő mozgalom vagy sem. A válasz: egyértelmű igen, melyet minden megszorítás nélkül jelenthetünk ki; a magyar irodalmi avantgarde mozgalmanak felszabadító hatása, az irodalom szemléletmódját, formanyelvét megteremkenyítő ösztönzése – oly nyilvánvaló tény, hogy rövid lélegzetű hozzászólásban elegendő csupán utalni rá. Érdemes azonban egyetlen megjegyzés erejéig az avantgarde másik – mostanában ritkán emlegetett – oldalával is foglalkozni. Az avantgarde irányzatai – ahogy Breton írja - különböző módon, de egyforma hevességgel vettek részt a realista szemléletmód perének tárgyalásán. Keresték a gyökeresen új kifejezésmódokat, kitágították a műfajok határait, a hagyománytól elütő szemléletet, stílust honosítottak meg. Ám nemcsak ez az irodalomtörténeti értékű cselekedet tartozik hozzá a mozgalom történetéhez, hanem az irodalom közlésjellegének összezsugorítása, kétségbe vonása, szélsőséges esetekben a megszüntetése is. Az avantgarde irányzatainak alkotói módszere teret enged, sőt helyenként kihívón követeli is a közlésjelleg átalakítását, és egyedüli mércének az alkotói személyiség pillanatnyilag érvényes kivetítését ismeri el. Az avantgarde egész története folyamán mindig érintkezett a rom-

bolásnak, szűkítésnek, elvonatkoztatásnak azzal a nemével, mely a művészi alkotást nemcsak hagyományos megjelenési módjában tekinti fölöslegesnek, hanem mint olyat kérdőjelezi meg, ítéli elvetendőnek és merőben mással – közlésre csekély mértékben alkalmas szövegekkel helyettesíti. Az avantgarde irányzatai át-átlendülnek a művészet határain túlra vagy pedig, igen logikusan, be sem lépnek a területére. Az efféle kísérlet az avantgarde történetében is inkább kivételes és nem általánosan elterjedt jelenségnek tekinthető. Az viszont széleskörűen jellemző ténye az izmusoknak, hogy az irodalom ábrázoló és kifejező funkcióját, miközben új stílust akarnak létrehozni, tágitás helyett gyakran szűkítik. Az irodalomhoz hozzátartozik a tárgyábrázolás, a jelentéstartalom közvetítése – amennyiben elfogadható, hogy az irodalom anyaga, a nyelv, az emberi érintkezés eszköze. Az életszerű valóságábrázoló művet éppúgy mint a legegységibb módon önkifejező alkotást az emberi tudat alkotja; s a nyelv nemcsak az irodalomban, hanem azon kívül is kapcsolatban áll a létezéssel, az emberrel, a valósággal, létezésének értelme, hogy elválaszthatatlan tőle a közlés, a továbbítás, a kapcsolatteremtés funkciója. Közhely, hogy az irodalom, a költészet nyelve nem azonos a köznapi beszéddel. Jacobson megállapítása szerint a köznapi beszédben a referencia uralkodik, a nyelvi jelek a jelrendszeren kívüli valóságra vontkoznak, ezzel szemben a költői nyelvhasználatban a szöveg a fontos, mely önmagára irányítja a figyelmet, és ezzel a kontextus szerepét erősen csökkenti. Mindez azonban – tehetjük hozzá – nem vonja talán kétségbe, hogy nyelv és világ, message és referencia között létezik kapcsolat, összefüggés, egymásra vonatkozás.

A nehézség annak meghatározásában rejlik, hogy az írói mű milyen mértékig távolodhat el a referenciális köznapi nyelvtől, ami ezúttal persze nemcsak nyelvet, hanem befogadást, megértést is jelent. Hol húzódik a határ, mely a kétféle közlést elválasztja egymástól? Tudunk-e erre a kérdésre csak megközelítő érvényességgel is válaszolni? Néhány szélsőséges esetben a válaszadás elé nem tornyosulnak áthághatatlan akadályok. Egy-egy dadaista vagy szürrealista szöveg olvastán bizvást beszélhetünk negatív közlésről, amikor is a szöveg létrehozója teljesen kikapcsolja a referenciát, megszakítja az információt, irodalmi alkotás címén betű-, szótöredék-, szó-, jelhalmazt állít elő. Az efféle jelhalmazok tetszés szerinti mennyiségben készíthetők, ideig-óráig hatáskeltőek lehetnek, egy-egy példányuk antológiába is bekerülhet – mégis inkább gesztusnak, életmegnyilvánulásnak, semmint irodalmi alkotásnak tekinthetők. Tovább menve az is bizonyos, hogy bármily erősen próbálunk magára a szövegre figyelni, a megszokott nyelvi normáktól, tapasztalatainktól, világról szerzett ismereteinktől nem függetleníthetjük magunkat teljesen, mert erre egyszerűen képtelenek vagyunk. S épp ezért, saját belső ellenőrzésünk nyomására, figyelmeztetésére hallgatva és legalábbis a magunk számára, megállapíthatjuk, hogy az író hol szakad el a költészetben engedélyezett szabadság gyakorlása közben tapasztalati világunktól, és tűnik el szemünk előtt a nyelvi kaland homályos útvesztőiben. Bár a művek olvasásakor egyéni tapasztalatainkat soha nem kapcsolhatjuk ki tel-

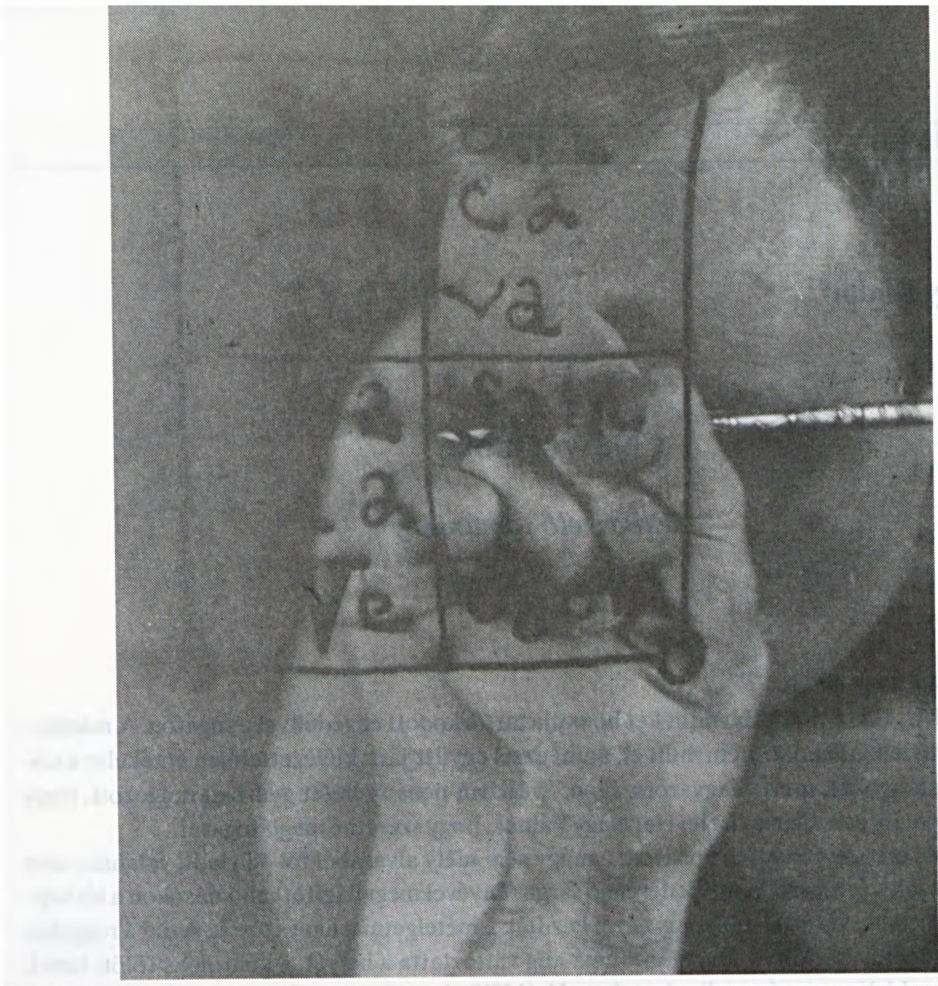
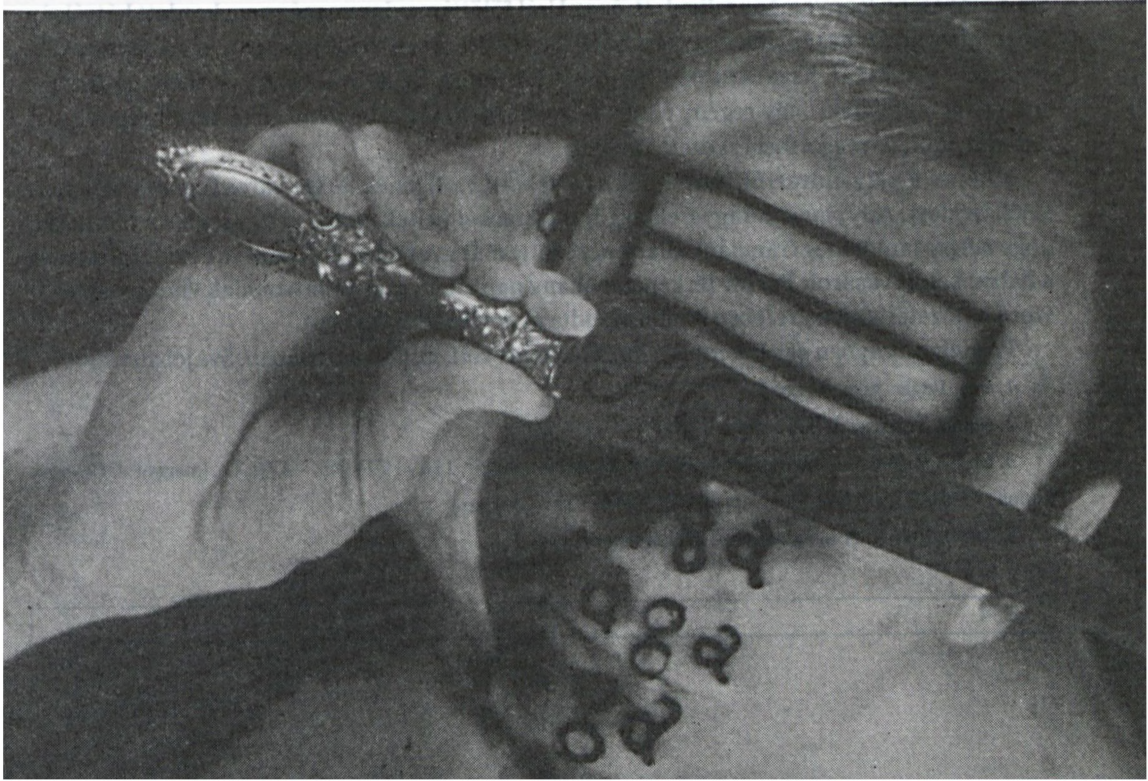
jesen - legfeljebb hallgathatunk róluk - nem alkothatjuk meg belőlük a megértés ismérvét is, mert akkor elméletileg megalapozatlan módon járnánk el.

Ha a kétféle közlés között nem tudjuk is az elméletileg elfogadható módon alátámasztott hatást meghúzni, annyit a tapasztalati kritika mérlegelése nyomán mondhatunk, hogy a magyar avantgarde-ot az irodalom jelentéstartományának kitágítása, de csökkentése, összeszűkítése is jellemzi. S ezt azért kell nyomatékosan szóvá tenni, mert ez az összeszűkítés nem csupán az irodalom közlésjellegének elméleti érdekű kérdéseit érinti, hanem úgyszólván merőben gyakorlatiakat: az irodalomtörténeti leírás körébe vágó gondokra hívja fel a figyelmünket. A magyar avantgarde-nak nagyobb az új utakat, lehetőségeket nyitó jelentősége és kisebb a mű-teremtő képessége. A mozgalom több volt a hátrahagyott műveknél. A programok, az esztétikai elvek újrafogalmazási szándékából eredő ösztönzések, az európai aktualításra ablakot nyitó folyóiratok serkentően hatottak az irodalom szemléletmódjára - máig ható erővel. Ugyanez csupán az avantgarde körében tevékenykedő legjelentősebb írókról mondható el. Belátjuk természetesen, hogy egy irányzatot nem dilettánsai, hanem teremtő alkotói minősítnek, ám ennek az irodalomtörténeti alapigazságnak az ismerete nem cáfolja, hanem megerősíti az avantgarde sajátos kettéhasadásának tényét, mert nem azt állítjuk, hogy nem mind arany, ami avantgarde, hanem azt, hogy a teremtő avantgarde irányzatok árnyékában megszületett az avantgarde sematizmus. Az aktivizmustól a szürrealizmusig mindegyik irányzat az általánosságok, elvontságok körében mozgott, s az elvont kifejezésmóddal viszonylag könnyű visszaélni, mert azokat a közvetítő fokozatokat számolja fel, mely a műalkotásban az ember és a világ sokrétű kapcsolatát érzékelteti. Az aktivizmus leggyakrabban használt motívumai - mint a végtelenbe derülő ember, a kollektív individuum; a nagyváros, a technika világa; a tömeg látványa, az erő érzete stb. - szimultán, színezteziás, harsogó, dinamikus stílusban, egyszersmind vértelen jelképek formájában elevenültek meg. Ez a jelképeség éppúgy szűkítette, sematizálta a művek közlésszintjét, mint másfelől a szürrealizmus elmosódott képrendszeré, irracionális ráhallása, paradoxonokat csillogtató stílusa. Az avantgarde irányzatainak alkotó módszere a teremtő kísérletezéssel egyidejűen teret nyitott a tömeges méretű utánzásnak, s a valóban úttörő érdemű művek uszályában soha nem látott méretű epigon-irodalmat hívott életre. Ezért napjaink avantgarde-kutatásának egyik legidősebb feladata az, hogy a történeti áttekintés, a nagy vonalak felvázolása után elkezdődjék a művek mérlegelése, a mozgalom irodalomkritikai módszerű vizsgálata.

Somlósi Lajos : PANTACLES DE SALOMON

Ungváry Rudolf

Newermore¹*Elbeszélő tanulmány*

Hogy is... hogy is volt....?²

Rudolf U. akkor már több mint két hónapja tartózkodott engedéllyel nyugaton. A mámorra hasonlító lelkiállapota³ nem múlt el, s ami ezzel együtt járt: kiélezettebben érzekelte a színeket és a szagokat, mint Magyarországon. Svájcban néhány hetet gyárban dolgozott, hogy valami pénze legyen. Onnan írt levelet Nagy Pálnak, hogy szeretné meglátogatni.

Bázelből érkezett az éjjeli vonaton. Amúgy sem mély alvásából föl-fölrriadt, valahányszor a vonat megállt, és a peronlámpák derengő sárga fényével megvilágított állomásokon a térképről ismert francia városok dallamos nevét kezdték ismételtetni a hangszórók. Azon a reggelen az Azori szigetek barometrikus minimuma alig változtatta a helyét, a kontinens fölött hetek óta a magasabb légnyomás uralkodott, és az Urál fölötti maximum még nem kezdett hátrálni a tengeri levegő nyomása elől, hogy elkezdődjék a ködösebb, őszi időjárás és a lassú, szemerkélő eső, mely Rudolf U. hazatérésekor majd beköszöntött. Egyszóval és egyszerűen, ugyanúgy, ahogy azt már valaki⁴ egy regény elején fél évszázaddal korábban megírta: közönséges nyári nap volt, amikor reggel megérkezett Párizsba.

Kilépve a pályaudvarról, zsúfoltnak és áttekinthetetlennek látszó város fogadta, nehezen tájékozódott. Anyjának koragyerekkori francialeckéi keltek életre az agyában s a büntudat, hogy mégse tanult meg franciául. Hiába nézegette már gyerekkorától kezdve a szülei által még a háború előtt vásárolt Párizs-térképet, néhány nap eltelt, míg a főútvonalak viszonylag egyszerű hálózatának ismeretében rendezni tudta az érzéki benyomásait.

Franciaországban egyébként is nehezebb dolga volt, mint Ausztriában, Svájcban vagy Né-

1. Poe, Edgar Allan: A holló

2. Mann, Thomas: A Buddenbrock-ház.

3. Ungváry, Rudolf. Anschwellende Freiheit. In: Kursbuch., Nr. 116., 1994. jún. - 47-67 p. [magyarul: Ungváry Rudolf. Erősödő szabadság. In: Nappali ház, 1994. 1.sz. - 3-13.o.]

4. Musil, Robert: A tulajdonságok nélküli ember

metországban. Ismeretlen meghittséget érzett, melyet csak sejtetett, de közvetlenül nem élhetett át, hiába volt ott fizikailag. Amíg németül beszélhetett, ha csak pillanatokra is, de elfoghatta az érzés, hogy hazaérkezett gyermekkorra és a szabadság álmvilágába, ahol anyjának nyelvét beszélték. Ünnepként élhette át, hogy otthon lehet, akárcsak Magyarországon, de ahhoz mégsem hasonlíthatón, mert annak határán tányérsapkás, fegyveres katonák őrzik kétoldalt a peronon egymástól 5-10 méterre felállva a vonatot, és útlevelét meg csomagjait gondosan átvizsgálják. Ő pedig hazatérése után megint – szinte már ösztönből – ahhoz tarthatja magát, hogy gyűlöletét hazája politikai rendszere iránt gondosan elrejtse.⁵

Holott Párizs Budapestre emlékeztette. Szürkébb volt, mint a svájci vagy német városok, az emberek viselkedése feszelenebb, jobban hasonlított arra, amit Magyarországon megszokott. Mégis, állandóan érezte, hogy a német nyelvterületet elhagyva láthatatlan határon lépett át, és akármilyen csodálatos volt, nem tudott már mindent felfogni abból, amit tapasztalt, és nemcsak azért, mert nem értette annyira a nyelvet.

A második vagy harmadik napon kerített sort a látogatásra. Nagy Pál elég messze lakott a macskaköves, régies Rue de Clichytől, ahol barátainál megszállt. Estébe hajlott, amikor kiért a betonelemekből épült lakótelepi városrészbe, és megtalálta az utcát meg a lakást.

Csak évtizedekkel később, véletlenül derül ki, hogy nyolc évvel e látogatást megelőzően egyszer már találkozniok kellett. Egy ködös novemberi reggelen, két nappal azelőtt, hogy a szovjet páncélos ék a hajnali sötétségben tűz alá vette a vidéki magyar város egyetemének épületeit,⁶ egyikük bement abba a terembe, amely előtt a másik állt. Az Észak- és Kelet-Magyarországi Nemzeti Tanács tartotta alakuló ülését 1956. november 2-án. Erről a napról ak-

5. Ungváry Rudolf: id. mű.

6. "A kora hajnali órákban a rádídólehallgatók jelentik a Diákparlament ügyeletes vezetőjének a szovjet csapatok Magyarországi beavatkozását. Liptai százados figyelmeztetni akarja a diákszállókban alvó hallgatókat... Ketten indulnak el a tanulmányi épületből, még sötét éjszaka van. A néhány száz méteres út a pusztaságon kihalt, de a négyes diákszállót már golyózáporban érik el. A dél felől Hejőcsaba falun át érkező motorizált szovjet egység páncélosai már akkor elérték az erőművet. Az első diákszálló előtti térség szélén elhelyezett őrség csak annyit lát, hogy a sötétben homályos alakzatok közelednek, akik a felszólításukra nem válaszolnak. Figyelmeztetésül a levegőbe lönek és parancs szerint azonnal visszavonulnak. Az oroszok - feltehetően támadásnak véelve a lövéseket - azonnal tűzzel válaszolnak és löni kezdik a hozzájuk legközelebb eső I. diákszállót. Erre az ottani őrség kezd viszonozni a tüzet, amibe hamarosan bekapcsolódnak a szobákban felriadó hallgatók, akik az ablakokból lönek ki mindaddig, amíg a harckocsiágyúk be nem avatkoznak a küzdelembe...

[Ungváry Rudolf: Utána néma csend. A miskolci egyetem 1956-os diákparlamentjének krónikája. - Budapest: TIB; 1956-os intézet, 1991. - 244.o. ff. 136-146.o.]

kor még nem tudták, hogy a forradalom utolsó előtti napja lesz. Nagy Pál az egri főiskola képviselőjeként érkezett autóval; vele volt egy államigazgatási hivatalnok – akkor éppen a Heves megyei nemzeti tanács küldötte – és az egri munkástanácsot képviselő sofőr. Az aulán kellett keresztül menniök, hogy az ülésterembe jussanak. Rudolf U. azokban a percekben többedmagával a forradalmi hírszolgálat bejárata előtt tartózkodott. Talán látták is egymást, de a hosszú távú emlékezet egyikükben sem őrizte meg a másikat.⁷

Az ajtóban alacsony, szikár férfi fogadta, abból a fajtából, amelyik feltehetően sokáig látszik majd fiatalnak. Nemesak a mozgásában, hanem a hangjában és a beszédmódjában is volt valami takarékoság. Rövid haja, szürke szeme és egyszerű öltözeke is ezzel volt összhangban. Az első benyomás alapján egyaránt lehetett ravasz hivatalnok, szorgos szakmunkás, vagy a nyugati magyar irodalom egyik folyóiratának szerkesztője.

Akik azon az egykori novemberi napon vele voltak, hónapokkal később a bírói ítéletre vártak a megyei börtön celláiban. Akkorra *a legtöbbször* ezerszer megbánta már, hogy belekeveredtek a forradalomba, s mindent elkövetett a kihallgatások közben és a bíróság előtt, hogy kiderüljön: a lehető legjelentéktelenebb szerepet játszott az eseményekben, s csak valami fatális véletlen okozta, hogy jelen volt azon az alakuló ülésen.⁸ Nagy Pál már nem volt köztük. November vége felé átlépte a nyugati határt. Akkor már az utolsó puskalövések is elhangzottak.

7. "Az ülésen kb. 17 fő volt jelen, többek között Hevesből Korompai, egy egyetemista és a gépkocsivezető."

[Jegyzőkönyv. Készült a demokratikus államrend elleni büntett miatt Mihala Ferenc és társai ellen indított bűnügyben, 1957. aug. 17/18. - 7.o.)

"...az Egri Városi Forradalmi Tanács egyik vezetője... közölte velem, hogy nem jön, hanem maga helyett Nagy Pál MEFESZ vezetőjét küldi, aki a miskolci helyzetet ismeri, őnála lesznek a megbízó levelek. Szabó Tamás sofőrrel elmegyünk... aki szintén tagja volt a forradalmi bizottságnak. 1956. november 2-án 7 óra 30 perckor indultunk el Egerből Pobjeda személygépkocsival, s kb. délelőtt 10 óra körül érkeztünk Miskolcra, az Egyetemvárosba... Amikor megérkeztünk, kaptunk teát és zsíroskenyeret. Nagy Pállal kerestük, hogy hol lesz az értekezlet, úgy nézett ki, hogy a tanári klubban volt. Még nem érkeztek meg minden megyéből, – míg a gyülekezés tartott, addig beszélgettünk.

[Jegyzőkönyv. Készült a demokratikus államrend elleni büntett miatt Mihala Ferenc és társai ellen indított bűnügyben, 1957. aug. 17/18. - 7., 18-19.o.]

8. "Én egyetértettem sajnos vele, hogy a Kelet-Magyarországi Nemzeti Tanácsot... megalakítsuk."

"Nógrádból volt egy diák, aki hozzászólásában támogatta, hogy egységesen kell szervezni."

"Fekete Simon volt a vezető mindenben... sajnos, akkor az ő utasításait végrehajtottuk mindannyian. Ő csak mint egy utolsó éves hallgató volt, de sajnos úgy nézett ki, hogy még a tanárok is hozzáfordultak egyes dolgokban..."

tak, s legfeljebb a teherpályaudvarok környékén szólalt meg éjszakánként egy-egy rövidsorozat, hogy a veszteglő vagonok tartalmától tartsa távol a fosztogatókat.

A félhomályban egymással szemben ültek, egyikük az ágyon, látogatója pedig egy széken, vagy fordítva. Később kis lámpát gyújtottak és az irodalomról, a külföldön életről, a Magyar Műhely szerkesztéséről, a nyomdai előállításról beszélgettek. Nekik akkor, e beszélgetés idején természetes volt, hogy Magyarországon ilyen lapot lehetetlen kiadni, ezért erről a lehetetlenről nem is mondtak semmit.

Akik annak az alakuló ülésnek a résztvevői közül Magyarországon maradtak, nagyrészt azért nem mentek el, mert nem tudták igazán elképzelni, mi fog néhány hónap múlva következni. Hogyan örülődik fel a helyreállított hatalom árnyékában a fegyveres ellenállás után a civil ellenkezés is, hogy végül a lélek ellenállása is jórészt megtörjön vagy a tudat leghátsó szegletébe húzódjék. A Nemzeti Tanács tagjai egy ideig folytatták polgári tevékenységüket: ki tanított az egyetemen, ki pedig tanult, aki pedig hivatalnok volt, ott folytatta az irodákban, ahol

"Elnök kérdésére: Sajnos, akkor úgy néztem a helyzetet, most át tudom gondolni az egészet. Azt gondoltam, hogy azok a célkitűzések, melyeket az akkori kormány kitűzött, hogy mind helyesek, s úgy gondoltam, hogy a munkásosztály érdekét szolgálják."

"...Én magam csodálkozva néztem az egész dolgot eleinte, mert azt határozottan merem állítani, hogy az egyetemi ifjúságnak semmi oka és joga nem volt abban, hogy egy ilyen dolgot kezdeményezzen. Ők olyan oktatást kapnak, amit mi sohasem kaptunk meg... és a tanársegédekhez majdnem térdencsúszva mentünk, míg tanácsot adtak, míg ők minden segítséget megkapnak tőlünk."

"Hogy ezekbe a dolgokba bekapcsolódtam, azért nagyon bűnösnek érzem magam."

"Most már 1957. év közepén látjuk, hogy nem volt helyes a bekapcsolódásunk, de akkor a forradalom idején, a nagy viharban helyesnek láttuk a cselekedetünket. A határozat egyik pontjában volt szó arról, hogy ellene vagyunk minden kapitalista restaurációnak."

"Azt gondoltuk, ha segítjük Nagy Imre kormányát, akkor segítjük a népi demokrácia megtartását."

"Mi csupán javaslatot hozó szervnek képzeltük a Nemzeti Tanácsot."

[Jegyzőkönyv. Készült a demokratikus államrend elleni bűntett miatt Mihala Ferenc és társai ellen indított büntügyben, 1957. aug. 17/18. - 7., 10., 23., 24.o.] [Az idézett részleteket többnyire különböző vádlottaktól származnak.]

"Enyhítő körülményként értékelte a bíróság valamennyi vádlott ténybelli belismerését, társadalmi megbánást tanúsító magatartását, az ellenforradalom előtt és után végzett jó munkájukat, mellyel igyekeztek az elkövetett hibákat kijavítani. Az első és másodrendű vádlottaknál külön, hogy a nemzeti tanács megalakulása után, bár egy nap rendelkezésükre állt, nem tettek semmiféle intézkedést."

[A miskolci megyei bíróság ítélete, 1957. aug. 29. -12.o.]

a forradalom előtt abbahagyta. Magáról az ülésről talán azt gondolták, feledésbe is merül: hisz milyen jelentősége lehet valaminek, ami csak fél napig tartott?⁹

Lehet, hogy amikor megpillanatotta Nagy Pált a párizsi lakás kinyíló ajtajában, valami mégis emlékezett benne? Azért érezte úgy, mintha valami gyökeret látna a sötétben, valami feketeséget az emberi alak helyén, amely valahonnan jön, nem fenyegetőt, de felfoghatatlant? A nem-émlék képét, amely az emlék egyik fajtája? Melyet nem a részletek határoznak meg, nem a tekintet, a haj, vagy az erős, rövid fülek, hanem az alakvonal egészének sejtelve?

Arca beszéd közben nem változott, talán szerénységet fejezett ki, talán valami távolságtartást. De mindabból, amiről beszélt, nem következett semmi tartózkodás: szavaival nem zárt le további gondolatmeneteket, s kérdésekre közlékenynek mutatkozott. A szájnylás belsejéből indított hangja miatt tűnhetett úgy, mintha a fej egésze szólalna meg. Ez az inkább határozott, mint kemény hang olyan emberről árulkodott, aki a számára legfontosabb dolgokat eldöntötte már, s nem érzi szükségét annak, hogy ezekről beszéljen.

Hét évvel e látogatás előtt Nagy Pál már Franciaországban élt. Se akkor, se a látogatás pillanatában, és még néhány évtizedig semmit sem tudott s nem tud majd arról, hogy neve Magyarországon időnként elhangzott a kihallgatásokon, nyomozók kérdezzetnek róla röviden,

9. "Mind a négy terhelt tényben beismerte a bűncselekmény elkövetését, bűnösnek azonban egyedül Mihala Ferenc érezte magát. Darin Sándor, dr. Korompai János [a Nagy Pállal együtt érkezett Heves megyei küldött] és Jankovics Lajos a Nemzeti Tanács megalakításával kapcsolatos tevékenységük miatt még ügyészi kihallgatásuk alkalmával sem ismerték el bűnösségüket.

...A fentiek alapján... [nevezetteket] vádoló... a népidemokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezésének és vezetésének büntetvével.

...a nevezettek 1956. november 2-án az északi és keleti megyék küldötteivel együtt megalakították az Észak- és Kelet-Magyarországi Nemzeti Tanácsot, amely... a helyi kormány szerepét lett volna hivatva betölteni és mint ilyen az ellenforradalom 'vívmányait' továbbfejleszteni, azonban ebben megakadályozta őket az 1956. november 4-én... bevonuló szovjet hadsereg."

[Borsod megyei ügyészség vádirata, 0076/1957, 1957.aug.13.]

"A bíróság... azt a jogi következtetést vonja le, hogy vádlottak, bár ellenforradalmi követeléssel léptek fel, amely az ellenforradalom célkitűzéseit segítette elő, azonban még ebben az időben nem volt szándékuk külön kormányt alakítani, a működésük inkább a különböző forradalmi bizottságok egybehangolása, irányítása volt... Közvetlen veszélyt jelentett többek között a semlegesség követelése, a szovjet csapatok kivonásának követelése, a többpártrendszerrel kapcsolatos állásfoglalás, a választások megtartásának követelése, a kormányban levő kompromittált (kommunista, nem szakember) miniszterek eltávolításának követelése."

[A miskolci megyei bíróság ítélete, 1957. aug. 29. 9-10.o.]

azonosítják a vallomásokat akkori adataikkal, majd napirendre térnek fölötte, mert nyilvánvalóvá válik, hogy kikerült abból a körből, amelyen belül előbb-utóbb utolérhetnék. Bizonyára megpróbálkoztak vele, míg feladták, s valamelyik akta végére odakerült a bejegyzés: "az országot engedély nélkül elhagyta", vagy egyszerűen csak "disszidált". Csak sárguló kihallgatási jegyzőkönyvek és ítéletgépíratok őrzik majd a nyomát annak, hogy egy ideig szerepet játszott más emberek életében, noha távol volt tőlük. Ő maga semmit sem tudott arról, hogy ő maga kettő volt, nem egy: az egyik, aki most itt van, ebben a szobában és a látogatót fogadja, és a másik, ami lehetett volna, ha nem ment volna el.

Elég sokáig beszélgettek. Nagy Pál idővel oldottabb lett. Amikor érvelt, újjával, mintegy vonatkoztatási pontot keresve, olykor megérintette az arcát, egész közel az orrtővéhez, majd ezt az újját gyors mozdulattal függőlegesre fölegyenesítve eltolta magától, mintegy egész enyhén felfelé mutatva, így adva időnként nyomatékot a szavainak. Az ilyen pillanatokban szinte bohókás volt, akármilyen komolynak is látszott, s akármilyen komoly dologról is volt szó. Talán ezzel függött össze, hogy később is, egész életében örömet lelte a legvadabb irodalmi irányzatokban és olyan művészeknek adott teret, akik előszeretettel csináltak bohócot mindenből, ami szent és sérthetetlen. Viszonylag kicsi feje okozta, hogy ha elmosolyodott, szája szinte a fülig ért; talán azért is, mert erősen felfelé húzta a szájszegletét. Még alig észrevehetőek a szarkalábak a szemé sarkán, melyek később, az ilyen mosolyok alkalmával erőteljesen érvényre jutnak.

Akik hét évvel ezelőtt a nyomozóknak meg a bíráknak a nevét emlegették, védekeztek. Abban reménykedtek, hogy aki elment, annak már nem árthatnak, s amit lehetett, rákentek.¹⁰ Minden árnyalatnak, a legkisebb részletnek jelentősége volt – hónapokat és éveket jelentett az

10. "Az egri küldöttek nevében Nagy Pál MEFESZ vezető is hozzászólt, aki hangsúlyozta, hogy nem időszerű még a pártok közötti versengés, most összefogásra van szükség, s majd a forradalom végső győzelme után kell a pártok kérdését tisztázni.,,

"Az egri küldöttek nevében én írtam alá a határozatot, valamint 1 példányt a később előkerülő Nagy pál vett magához."

[Jegyzőkönyv. Készült a demokratikus államrend elleni büntett miatt Mihala Ferenc és társai ellen indított bűnügyben, 1957. aug. 17/18. - 22.,23.o.]

"A [Nemzeti Tanács] határozatának meghozatala után a határozatban foglaltak végrehajtására az I.r. és a II.r. vádlottak nem tettek semmit. A III.r. vádlott, valamint a IV.r. vádlott, amikor az értekezletről haza mentek, az értekezlet lefolyásáról nem számoltak be. Egerben például az értekezleten résztvevő Nagy Pál Számolt be. A III.r. vádlott az értekezletről csupán egyes személyekkel beszélt, a IV.r. vádlott sem számolt be az értekezletről, hanem Szolnokon Kocsár József tanársegéd ismertette a határozat tartalmát és a gyűlés lefolyását.

A bíróság a fenti tényállást a vádlottak beismerő vallomása, a tárgyaláson kihallgatott tanúk vallomása, a tárgyaláson ismertetett okirat alapján állapította meg és vette bizonyítotttnak."

[A miskolci megyei bíróság ítélete, 1957.aug.29. - 9-10.o.]

ítélet megállapításakor. Hogy ki miről kiknek mit beszélt! Az életükért harcoltak, azért az időért, hogy mennyit tölthetnek majd újra szabaddában, ha egyszer letelt a rájuk mért idő. Átvették a hivatalos szóhasználatot, vádlottként maguk is ellenforradalomról beszéltek, egyesek talán még azt is komolyan gondolták, hogy megtévedtek, és talán még olyanok is lehettek közülünk, akik elhitték, hogy bűncselekményt követtek el: hogy valamiről, valakiknek valamit mondtak! Hogy valahol, valamilyen ügyben valakikkel összejöttek! Hogy akkor azt, úgy és azért gondolták! Sőt, hogy meg is tették!¹¹

Hét évvel ezelőtt látogatója, Rudolf U. remegve várta a következő ütést a kihallgatás közben, mert nem ismert el valamit, amit el kellett volna ismernie. Az orrából kifolyó vér a már jóval előbb elkezdődött sírásának taknyával keveredett. A nyomozó asztalával szemközt ülve egy bérház udvarára és függőfolyosóira látott ki az ablakból, melynek a civilruhás kihallgató tiszt háttal ült. Valószínűtlen látvány volt, hogy miközben ott, a messzeségben egy nő áthajol a gang korlátján és minden jel szerint beszélget valakivel a többemeletes bérház nem látható udvarán, a nyomozó újra feláll az asztal mellől, közeledni kezd megint hozzá, és az, aki a széken ül, az újabb ütés előtt még pontosan látja, amint a gang korlátján áthajoló nő éppen integetni kezd, ő pedig a széken megpróbálja az arca elé emelni a kezét.

Hét évvel ezután az emigráns irodalmi folyóirat szerkesztője és Rudolf U. lassan befejezték a beszélgetést, anélkül hogy mindezek az emlékek szóbakerültek volna. Több évtizednek kellett eltelnie, míg a világ Magyarországon megváltozott, és hogy néhány évvel a változás után Nagy Pál megtudja, milyen iratokon szerepelt a neve és találgathasson, mi lehetett volna még a sorsa. Most, azon a nyári napon már éjfél felé járt, amikor elbúcsúztak, és csak évtizedek múlva látják egymást újra.

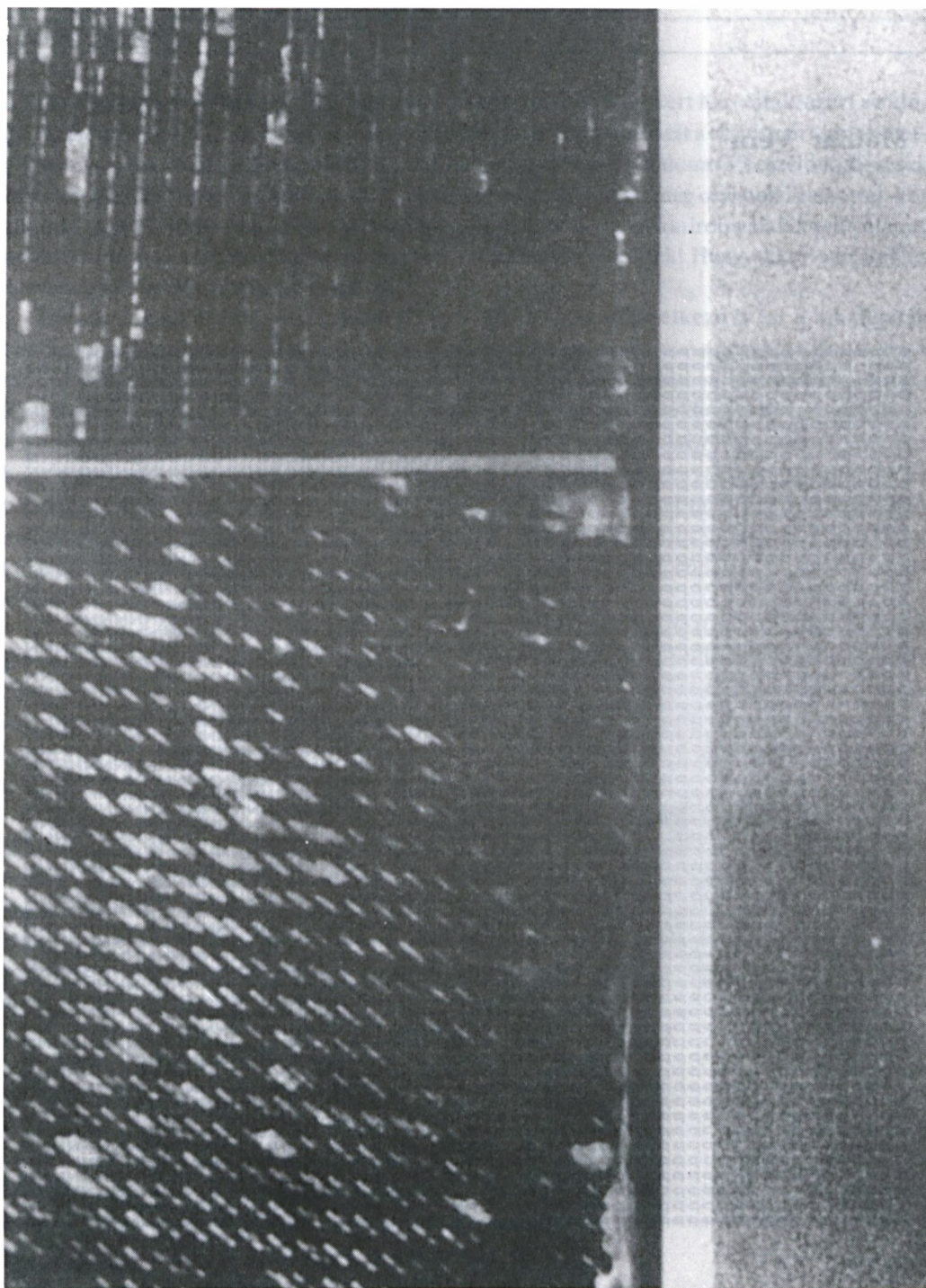
Meleg volt, alig jártak az utcán, miközben Rudolf U. a Rue de Clichy felé baktatott. És néhány hét után visszatér abba az országba, ahol megverték. Visszaemlékezve meglepőnek találta Nagy Pál viszonylag nagy szemgolyóját, ha véletlenül egész közletről, oldalról látta, amint elfordítja: nagy, húsos fehértest mozdult meg ilyenkor a szemhéj alatt. Meg azt, ahogy a szájával és olykor a mosolyával, fegyelmezetten beszélt. Ba jusza már akkor is volt, rövid, függőlegesen lefelé álló szőrökkel, de még nem ősz. Szemüveget sem viselt még.

11. Lásd a 8. lábjegyzetet

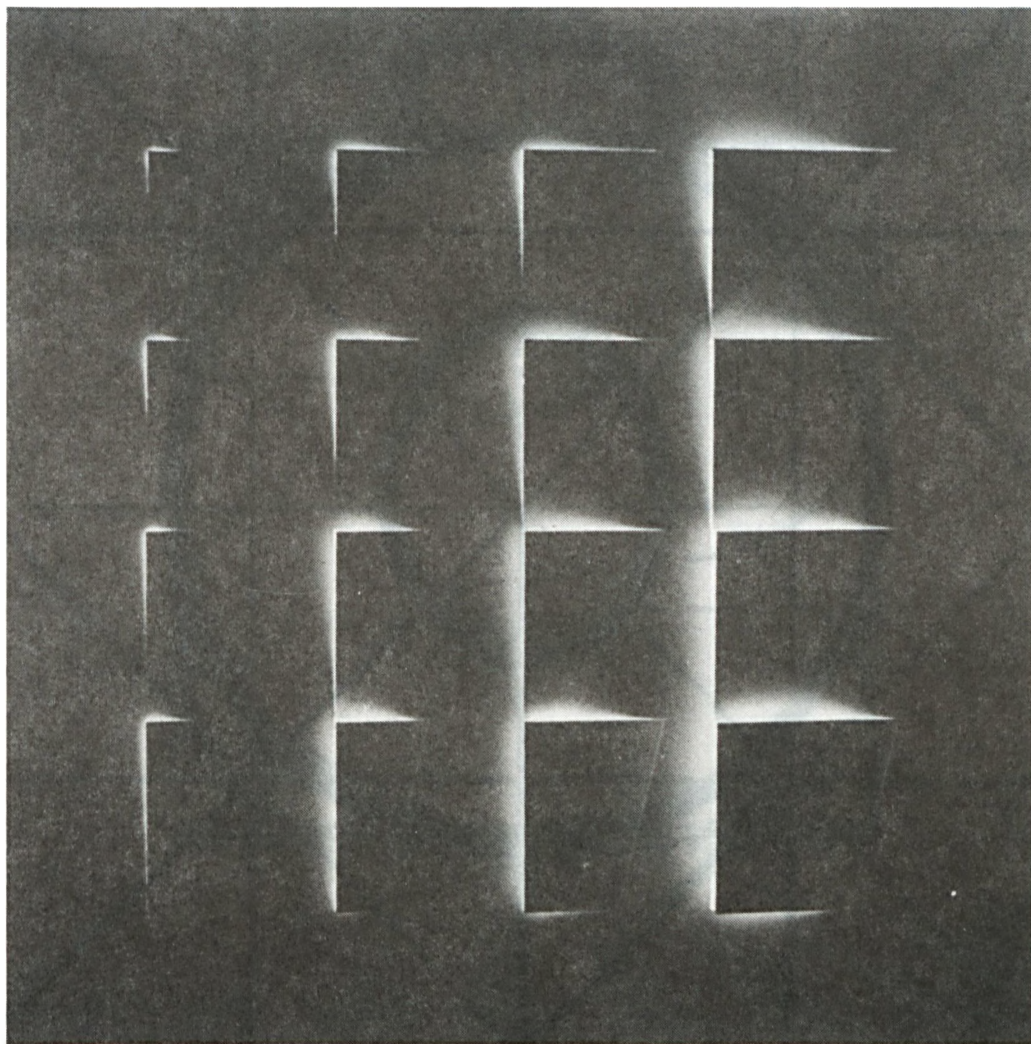

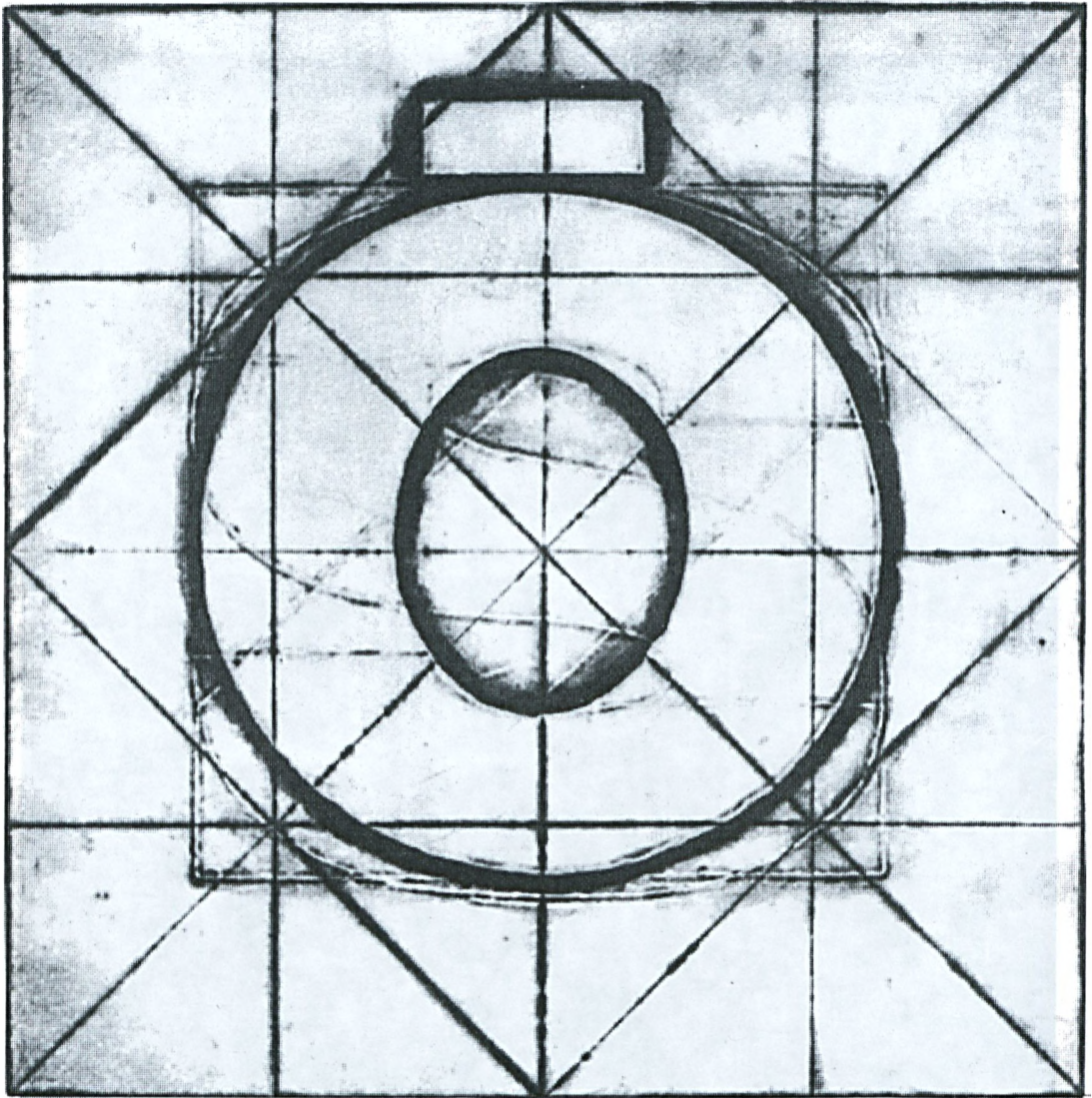

Csutak Magda : „EZER I NAND” – Részlet
(grafit, vászon, fotografiált porcelán)

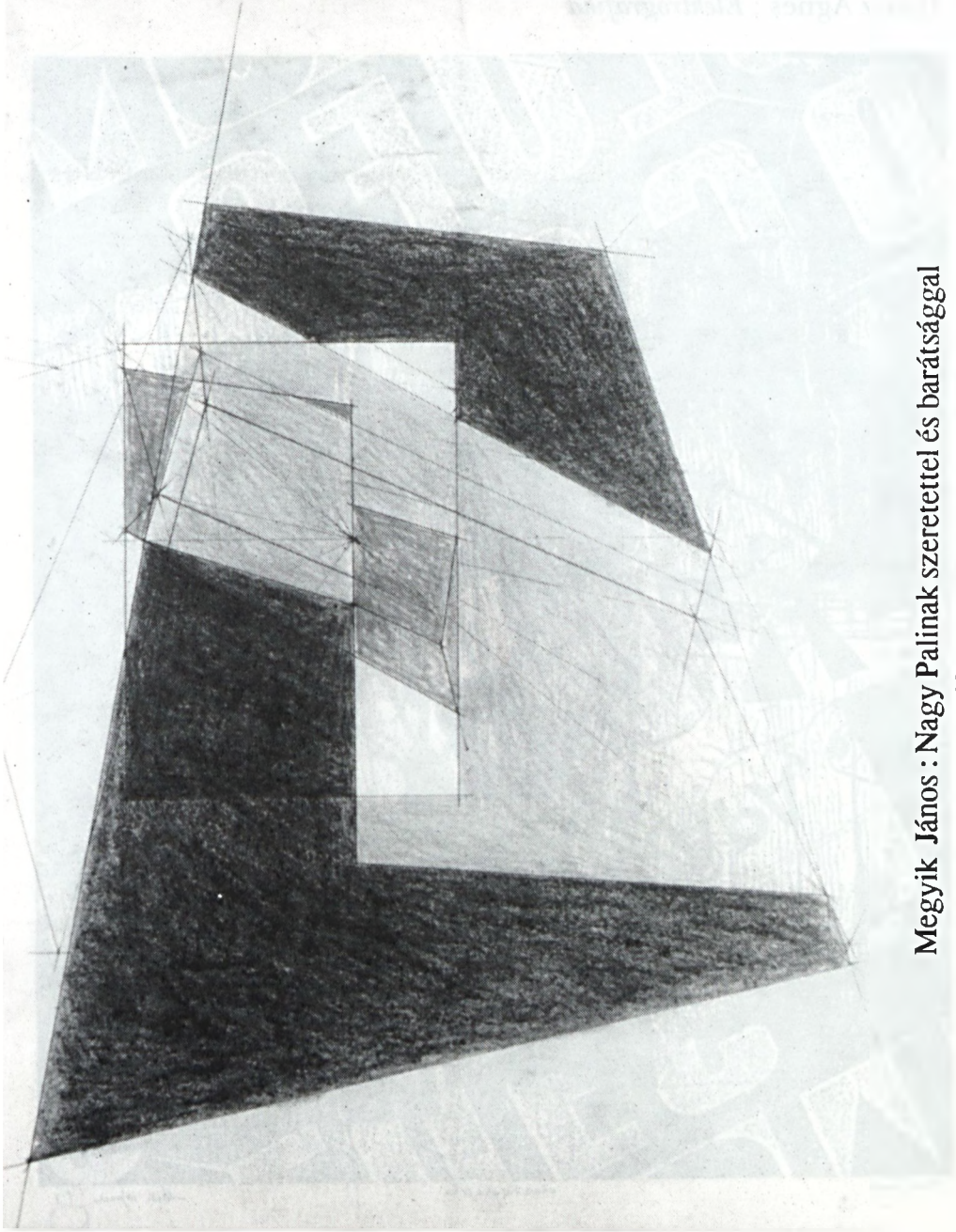

Gáyor Tibor : Nagy Palinak a „Palócföld”-be

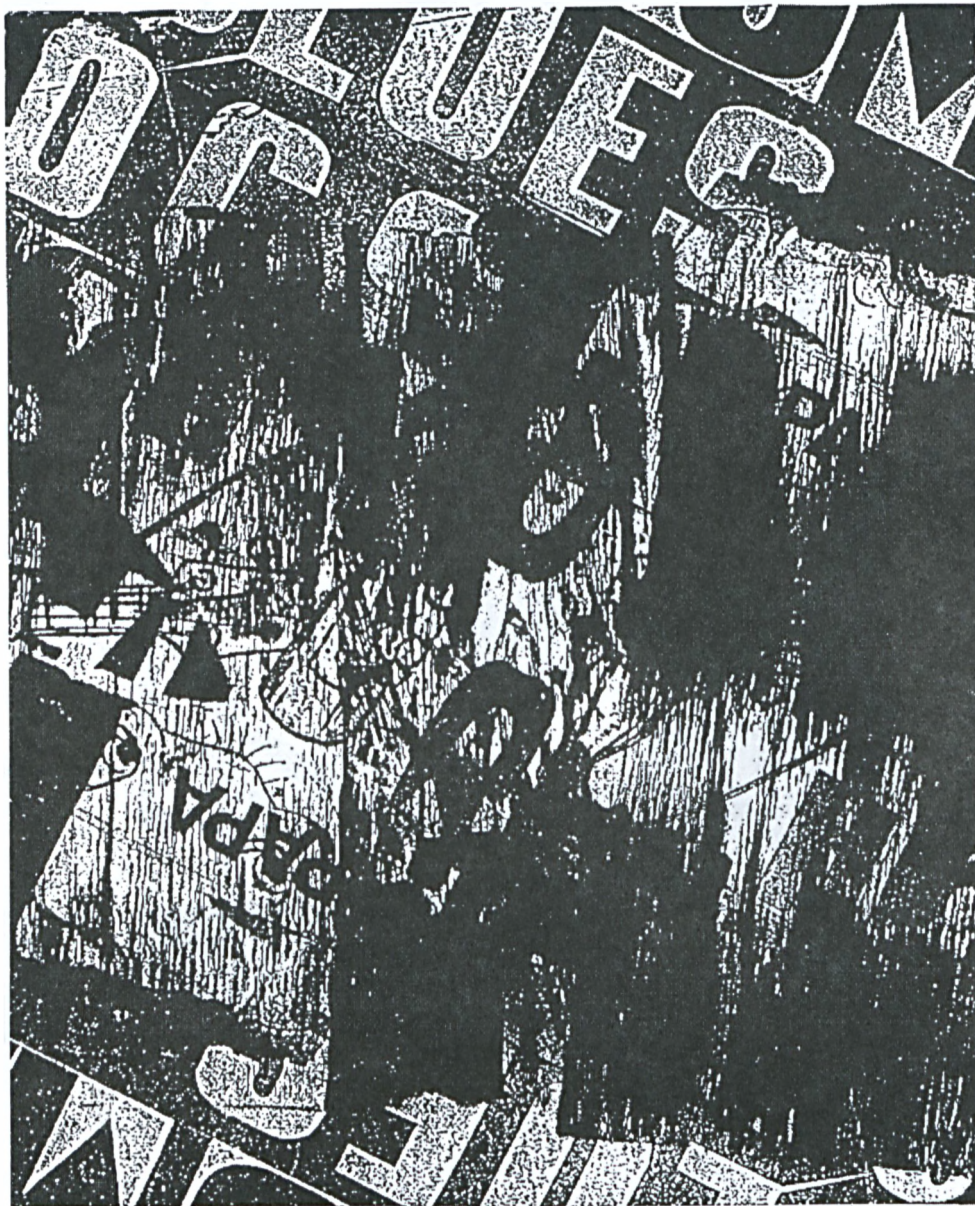
Maurer Dóra : *Szó-nyomok*

**Megyik János : Nagy Palinak szeretettel és barátsággal
a 60-adikra (Bécs, 1994. VIII.7.)**

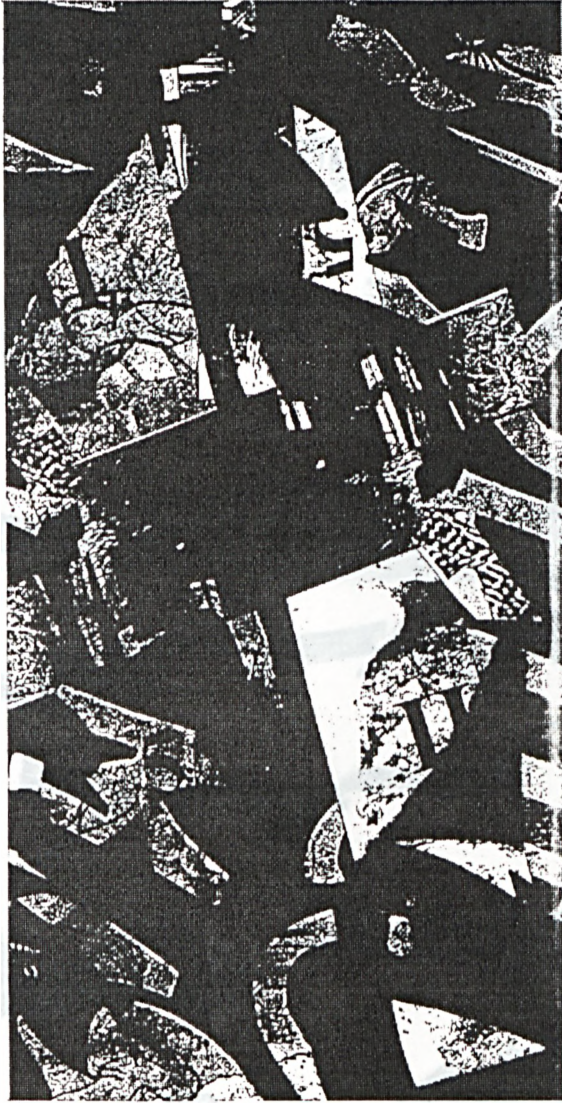
Haász Ágnes : *Elektrografika*

Haász Ágnes

elektrografika

Haász Ágnes '82

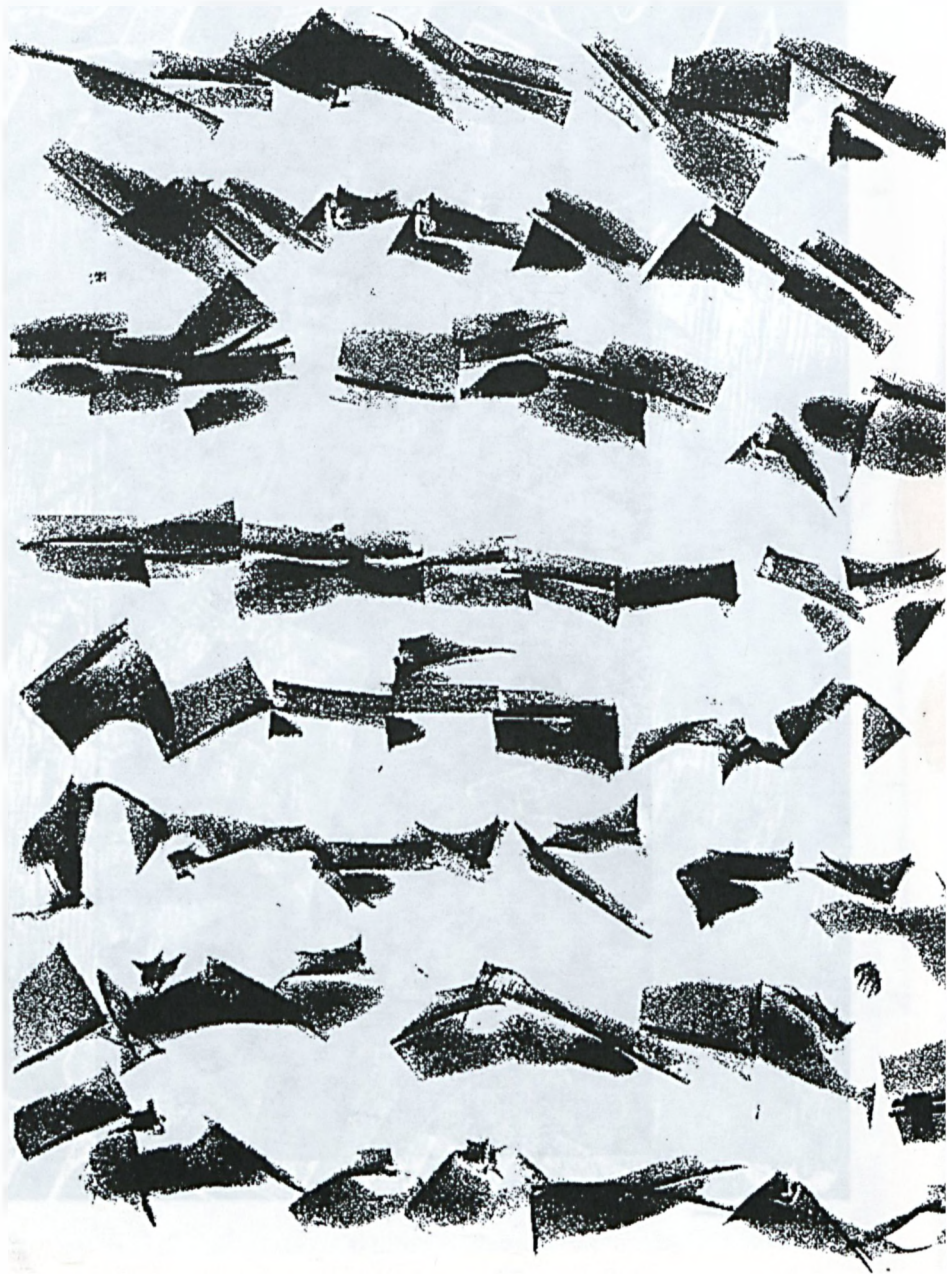

1950

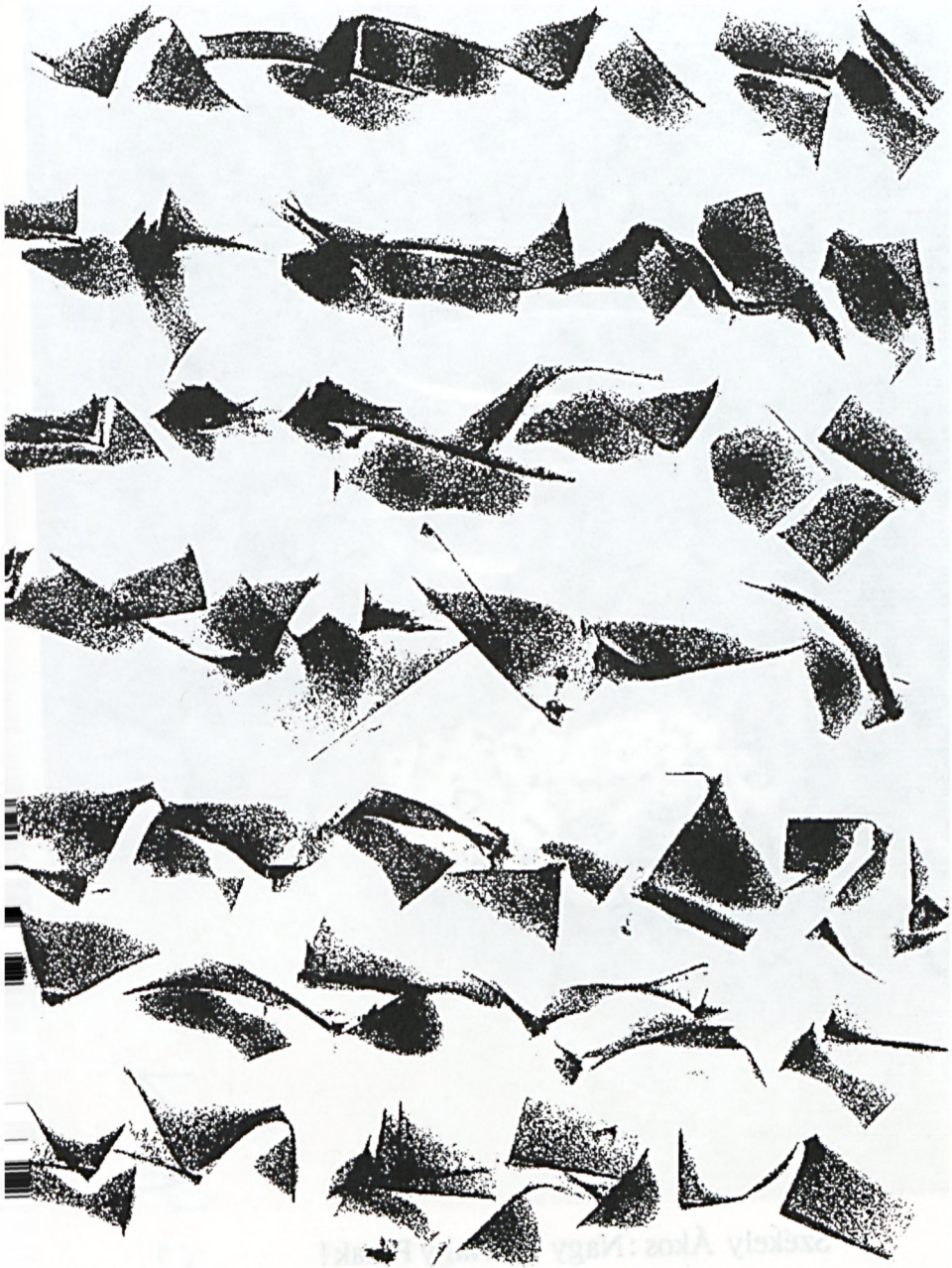
1950

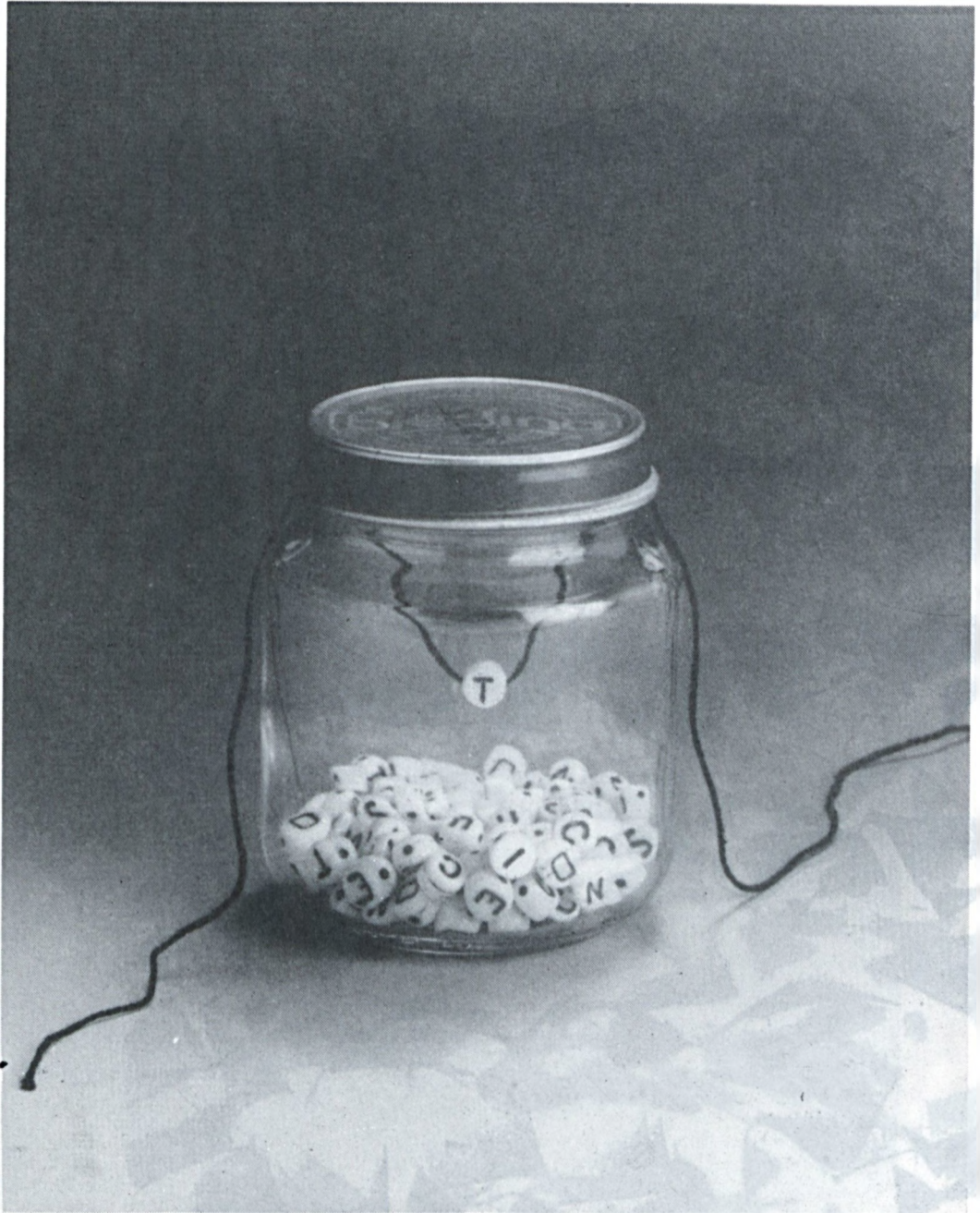

Abajkovics Péter : *Két oldal Nagy Pálnak*

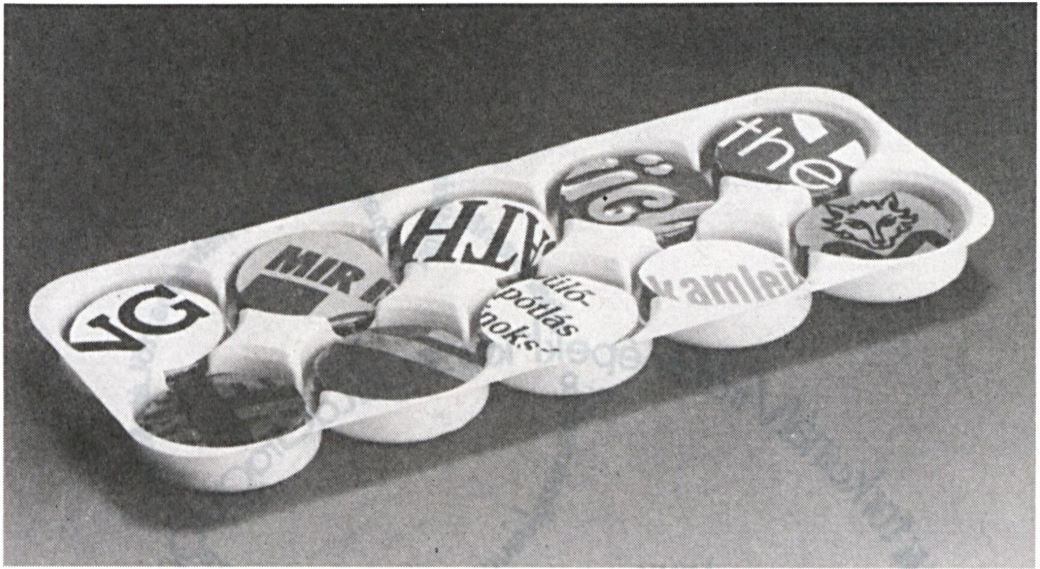

Székely Ákos : Nagy T-t Nagy P-nak !

Székely Ákos : Korcs Fluid

Székely Ákos : Balassi Bálint, Petőfi és Nagy Pál találkozója
(a végek dícséréte)

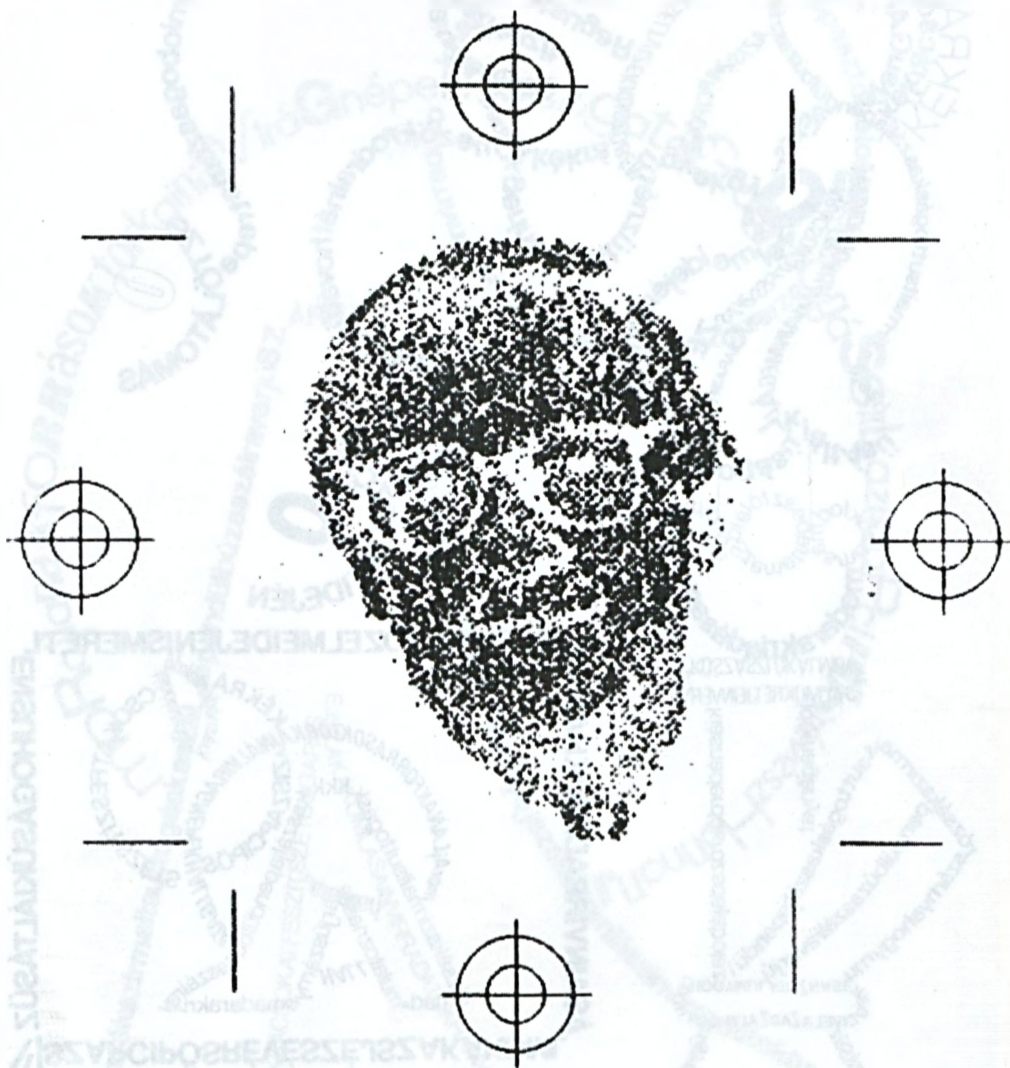

Simon László : N. P.

hegedű-mária

magyar műhely nagy pál nyár mozdulatlan sasrepülés
 fiókok szárnyai kinyúlnak föléd párizs fölé
 föléd ki választotta a próbatétel percében
 választotta a magad fölfedezését
 párizs fölfedezését magadban

ki veszi vérét félelmeinknek

ha hétfő hajnalban lemosod a civilizált ember fertőzeteit
 ha koponyakertedben kinyúlnak a vadmentamezők
 és úgy riadsz föl a fekete tücsök rezgésére
 hogy szemedben még ott döng
 a sárga méhek paradicsomkertje

ki veszi vérét félelmeinknek

amikor a nyár mozdulatlan sasrepülés
 fekete sűrű rézszerű macska fehér rák
 és folkavart szemedben örökös vendég izzik a gőgös város
 viszi amphora vállán fajtánk kincseit is hongrietude

ki veszi akkor vérét félelmeinknek

ha pedig látok harangot a nagy harangkészítő
 műhelyben az ólombetűkkel megrakott műhelyben
 ha pedig látok ólombetűket táncoltatni
 a harang beltozatában

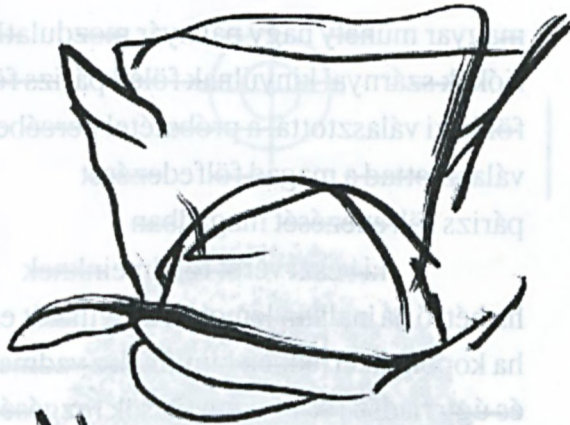
akkor szólni fog a folkorbácsolt harang

de ki veszi vérét félelmeinknek

Tandori Dezső

7 vers Nagy Pálnak

zsoké és
hölgy

1994

Milyen lassú
az élet?

Grüt. ezt
Van. ezt
Látam.

Isten legyen bar-
cs!

16

The Sporting LIFE LINE

Official going rate straight Stalls: Turf: Straight All-weather

2.30

4.30

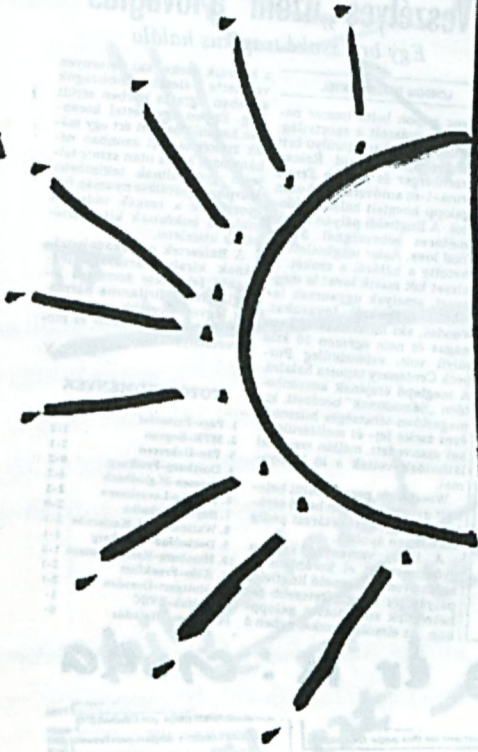
5.00

SPORTING LIFE LINE

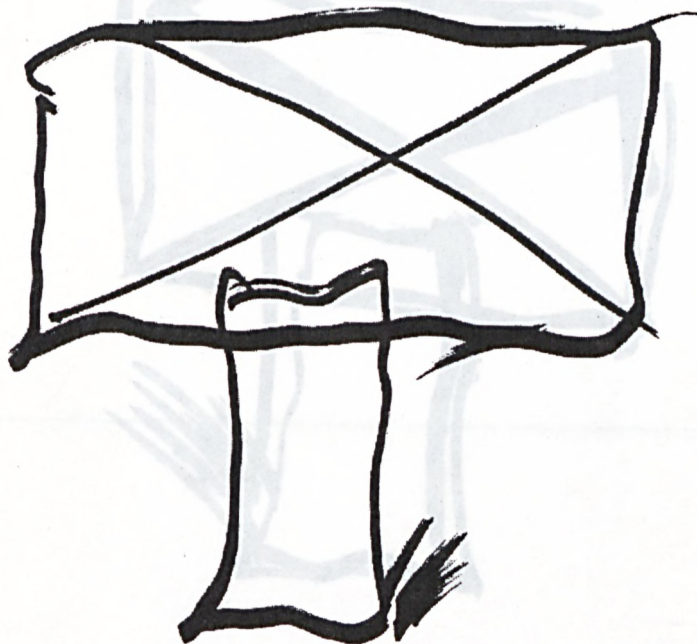
Nyugta B 1994

**Nyugtával ne diésdöl
Nagyfalit!
Aktivitás diésörje!**

18 1994 Nov Palinar

Határunk,
Witi, a név

Palmar 18

Witti kiku^uu^u
("A kiku^uu^u")

10/10/14

Nithi kitol e
naterral

Palinath 1994. 10

Witti kikkittā
a gy ufāt
Nag Palinath

1800h.
VI. 20.

Pah,
gondol-
junk
arra,
haz ur
ültünk
ICALARRR

Lipcsey Emőke

a korszerűség sajnos/szerencsére nem korszerűség

vegyük elő kellékeinket

– de mellőzzük a csámcsogást, köpködést, stb. –
és adjunk hálát

Palival először Párizsban találkoztam, tizennyolc éves voltam, mikor hátizsákosan egy barátommal lakására beállítottam. rendtelenség volt, könyvek, folyóiratok, papír mindenhol, az ágy lábai pedig téglából voltak. egy kávéházban üldögéltünk később, ahol Pali váratlanul megkérdezte, vajon nem foglalkozom-e írással.

axiómák:

a csurunga nem népi hangszer
a csurunga nem nép-nemzeti
a csurunga nem örökölhető

egy kicsit mindannyian az ő köpönyege alól bújtunk ki; az ifjú és azóia a még ifjabb műhelyesek. lankadatlan ereje, önzetlensége megtart és követendő példát mutat. neve és a M.M. neve egymással szimbiózisban élő fogalmak.

vegyük elő az írásvetítőt, videót
és ássuk el a csurungát!
késsel-villával étkezzünk.
ne morzsáljunk.

Nagy Pál a jelentésen túli jelentés téridőbeli megfogalmazásának új - és mégújabb lehetőségeit deríti fel. fejét nem dugja fanyalogva a homokba a kor csúfságai látnán, hanem a márt él meg úgy, ahogy van, az ember számára ma adott lehetőségeket (például a technikát) használja ki maximálisan azért, mert előre tekint s nem hátra. szakadatlanul kísérletező és megújuló művész, ezért határokat feszeget és határtalan. legyen ez a magatartás mérvadó az elkövetkezendő évtizedek magyar irodalmában.

térbeli és halmozott
többszörösen összetett
akárhogy is forgatja
a közönség
félrebeszél és kesztyűbe dudál
látcsövét igazgatja
feszeng a páholyban

- ld. Nagy Pál : korszerűség/kortárs irodalom
(Magyar Műhely, Párizs, 1978.)

Tóth Gábor

Paliszán!

Palikórn!

Palikórn!

Palikórn!

Palikórn!

Palikórn!

Palikórn!

Palikórn!

ELRADOL MIUNKET AZ IDŐ

†

Somogyi Gyula

Szöveg

órainga-heréi kottázhatatlan ritmusban ütik az időt-----
--fogaskerék-kerregéssel-----étolajozottan-
meredt semmittevésel-----himbálja-----félre veri
-----harangot habcsókot hím vesszőt-
-harc színekkel díszített totemoszlop-----elnyelvelt--
(vermelt)--mélyen a föld alá---szájüregbe-----rángatózik---
-----mell kasában csíkos darazsak rajzanak-----el
lepiк fullánkjaikkal gyomorgörccsé keményítik a becsempész
ett kakukkfiókát-----háttérben köteleességüket
látják el a herék (családi magazinató)-----királynő
csendben lepetéz-----huszár üti futót a fekete-
fehér lapon-----légiposta-----
-----rémképek a láthatáron-----széthúzzák
luftballonkabátaik-----és felszállnak derékre agga
tott homokszájszájak dobálva a mut(og)atók-----
-míg olvashatatlanná nem válnak a hátukra erősített számla
pok-----

Bohár András

Fax Poetry

betűbetűkéséphanýgálmítottakittengéchétdézavaknélkülsíkorkyona
lakésütétfóný azígaziaszerelomakésnegatívjeszerítésd szívedhez

VAGY később

betűtletlenhelyethagyékifűzöttéktélsírtszemekkel:ezjelis
ozdul

lehet

nemszabedéggögyertyáragondolnád

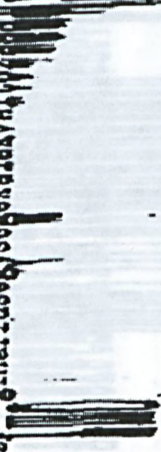
kivánatosnak tullepezbelesedüléseben esedülisz. tullepezsbha
égszártegeknoalyoimo. ybazar tegekha szinertölvi. szöz. jarav. szöz. jaröl. le. löbbaz
é. ömüténasz. jarvögül. p. r. m. é. m. m. a. r. a. d. o. s. a. k. o. s. j. a. t. a. l. a. k. o. d. i. p. a. p. i. r. m. ö. k. u. l. m. e. g. r. a. j. z. o.

[REDACTED]

[REDACTED]

Magyarország

1906. évi köznevelési törvényekről
A köznevelésügyi miniszternek a köznevelési törvényekről a következő rendelkezéseket kell megfogalmaznia:
1. A köznevelés feladata a nemzeti és a keresztény erkölcsök, a hazaszeretet és a közhatalom tisztaságának, a nemzeti és a keresztény hitvallás megőrzésének, a nemzeti és a keresztény kultúra fejlesztésének, a nemzeti és a keresztény életmódjának, a nemzeti és a keresztény gondolkodásának, a nemzeti és a keresztény érzelmek, a nemzeti és a keresztény szokások, a nemzeti és a keresztény hagyományok, a nemzeti és a keresztény műveltség, a nemzeti és a keresztény tudományok, a nemzeti és a keresztény művészetek, a nemzeti és a keresztény irodalom, a nemzeti és a keresztény nyelv, a nemzeti és a keresztény történelem, a nemzeti és a keresztény geográfia, a nemzeti és a keresztény természettudományok, a nemzeti és a keresztény társadalomtudományok, a nemzeti és a keresztény jogtudományok, a nemzeti és a keresztény orvostudományok, a nemzeti és a keresztény pedagógia, a nemzeti és a keresztény pszichológia, a nemzeti és a keresztény filozófia, a nemzeti és a keresztény vallástudományok, a nemzeti és a keresztény műveltség, a nemzeti és a keresztény tudományok, a nemzeti és a keresztény művészetek, a nemzeti és a keresztény irodalom, a nemzeti és a keresztény nyelv, a nemzeti és a keresztény történelem, a nemzeti és a keresztény geográfia, a nemzeti és a keresztény természettudományok, a nemzeti és a keresztény társadalomtudományok, a nemzeti és a keresztény jogtudományok, a nemzeti és a keresztény orvostudományok, a nemzeti és a keresztény pedagógia, a nemzeti és a keresztény pszichológia, a nemzeti és a keresztény filozófia, a nemzeti és a keresztény vallástudományok.

Magyarország

1906. évi köznevelési törvényekről
A köznevelésügyi miniszternek a köznevelési törvényekről a következő rendelkezéseket kell megfogalmaznia:
1. A köznevelés feladata a nemzeti és a keresztény erkölcsök, a hazaszeretet és a közhatalom tisztaságának, a nemzeti és a keresztény hitvallás megőrzésének, a nemzeti és a keresztény kultúra fejlesztésének, a nemzeti és a keresztény életmódjának, a nemzeti és a keresztény gondolkodásának, a nemzeti és a keresztény érzelmek, a nemzeti és a keresztény szokások, a nemzeti és a keresztény hagyományok, a nemzeti és a keresztény műveltség, a nemzeti és a keresztény tudományok, a nemzeti és a keresztény művészetek, a nemzeti és a keresztény irodalom, a nemzeti és a keresztény nyelv, a nemzeti és a keresztény történelem, a nemzeti és a keresztény geográfia, a nemzeti és a keresztény természettudományok, a nemzeti és a keresztény társadalomtudományok, a nemzeti és a keresztény jogtudományok, a nemzeti és a keresztény orvostudományok, a nemzeti és a keresztény pedagógia, a nemzeti és a keresztény pszichológia, a nemzeti és a keresztény filozófia, a nemzeti és a keresztény vallástudományok.

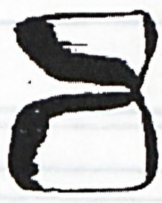
Magyarország

and it is not possible to determine the exact date of the document.

helyreállítandó

dujakkal a hármas kőzetek és a földalatti víz, amely a kőzetek közötti rétegekben található.

szelvények és a vízszintek, amelyek a napfényben és a földalatti vízszintek közötti különbségek miatt alakultak ki.

megoldás a vízszintek és a kőzetek közötti különbségek miatt, amelyek a napfényben és a földalatti vízszintek közötti különbségek miatt alakultak ki.

És a legelső lépés az, hogy a szöveget át kell fordítani a magyar nyelvre. Ez a legfontosabb lépés, mert csak így lehet megérteni a szöveg tartalmát. A fordítás során figyelnünk kell arra, hogy a szöveg eredeti jelentését megőrizzük, és ne adjunk hozzá semmit, ami nem szerepel az eredetiben. A fordítás után a szöveget át kell fordítani a magyar nyelvre, és meg kell vizsgálni, hogy a fordítás pontosan tükrözi-e az eredeti szöveg tartalmát.

A fordítás során figyelnünk kell arra, hogy a szöveg eredeti jelentését megőrizzük, és ne adjunk hozzá semmit, ami nem szerepel az eredetiben. A fordítás után a szöveget át kell fordítani a magyar nyelvre, és meg kell vizsgálni, hogy a fordítás pontosan tükrözi-e az eredeti szöveg tartalmát.

A fordítás során figyelnünk kell arra, hogy a szöveg eredeti jelentését megőrizzük, és ne adjunk hozzá semmit, ami nem szerepel az eredetiben. A fordítás után a szöveget át kell fordítani a magyar nyelvre, és meg kell vizsgálni, hogy a fordítás pontosan tükrözi-e az eredeti szöveg tartalmát.

1877. március 15. Budapest, Magyar Posta

Magyar Posta

1877. március 15. Budapest, Magyar Posta

[REDACTED]

emlékező, az

NS

nincstérnyincselanycsakapustamozgószerűváloképzeteközembanaaz

[REDACTED]

miután

elhagyhat többetartozikönmagánáljépepédeekönnyúségvéselelősegeklyánádsak

ezenjuseak, külfordjépepédeekpendüljónalédjénarezéséze ellenpontösségtének.

[REDACTED]

ehér

az összes túrassági szénmegegetett m. indonség
 a 11. évi törvény hatályosulása óta a túrassági szénmegegetett m. indonség
 az összes túrassági szénmegegetett m. indonség

az összes túrassági szénmegegetett m. indonség

széles körű megfigyelés
a közvélemény alakulását
és a társadalmi viszonyok
változásait illetően
a legújabb kutatások
eredményeit
a közvélemény alakulását
és a társadalmi viszonyok
változásait illetően
a legújabb kutatások
eredményeit

az országos közvélemény
széles körű megfigyelés
a közvélemény alakulását
és a társadalmi viszonyok
változásait illetően
a legújabb kutatások
eredményeit
az országos közvélemény
széles körű megfigyelés
a közvélemény alakulását
és a társadalmi viszonyok
változásait illetően
a legújabb kutatások
eredményeit

érmikere és a gyökörölybiztosnak (únó) egészét, a társasági szabályokat a felfelé

mosolyát, a pesteni a peugárarcot szerzetet a tetegyszerűsített a felfelé

több mint ezer éfőle az egész le a helye a jótörtétt bűbörök a virág a gyökér a lons a lomsán

gyökér a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

gyökér a társasági szabályokat a felfelé

arvha lett a börtönögtt a szavak önmaguk jelzése a jellek mögött

arvha lett a börtönögtt a szavak önmaguk jelzése a jellek mögött

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

amely a jellek a társasági szabályokat a felfelé a társasági szabályokat a felfelé

Balogh Norbert : Dialógus az erényről

MOLNÁR KATALIN

gyere be *kedvesem*

gyere be *kedvesem*

meccset nézek

ha nem hallanám a csengőt

gyere be pár percre jó?

örülnék ha bejőnnél egy kicsit

vasalok

és szól a rádió

ha nem hallanám a csengőt

gyere be

kedvesem nagyon kérlek ne mosogass

megcsinálok hétfőn este

nézd meg hogy itthon vagyok-e

(reggel kettő van)

ha holnap 12-re odajöttök hozzám

együtt mehetünk Bandiékhoz ebédelni

ha megegyezhetünk abban hogy ellenkező a véleményünk
s itt lezárjuk az ügyet

(hogy ne mérgesedjen tovább)

gyere be tíz percre

de ne duzzogni

hanem kicserélni az információkat

az összejövetel hatodikára (vagy kilencedikére) elhalasztva

kedvesem gyere be mindenképpen

hogy a holnap estét megbeszéljük

az összejövetel (október 11) sznob és érdektelen volt

most látom

hogya a visszafelé szóló hálókocsijegyem is érvényesítve van
(vasárnap estére)

ha felhajtod a könnyű papírfedőt

egyértelműbb a dolog

tehát: ALEA IACTA EST

megkérdeznéd a menetrendet?

(s ellenőrizd az indulást is)

s kellene líra is

itt a carnet de change-om

(ha kell)

- márkát és schillinget venni

- mosni

- nadrág

- melegítő

- pingponglabda

- boules quiès

- 2 fajta tarhalevél

ezt is megadom

ezt is vidd el ha érdekel

csináltasd meg a tévét

(beszállok)

elmentem egy levelet feladni

és kávézni

(hogya ezzel is előbbre legyünk)

rogtön jövök
menjeteke be

kint vagyok a garázsnaál

kerekeke cseréleke

legkésőbb hétre itthon leszek

a re-ciklotron zseniális kritika

(úgy is fog tekintődni)

(úgy is mint olyan)

a fűró kulcsa?

kazettáim?

főleg:

NYARALÓKAZETTA!

értelmező szótár?

hozd vissza őket

és hozzál mandulaolajat

vegyél kecsöpöt

mosogatószivacsot

cipőpucolót

porszívózsákot

és kérdezd meg udvariasan

hogyan elkészíthetjük-e a reggelinket

betehetjük-e a ruháinkat

használhatjuk-e a mosógépet

vagy induljunk el most

és fizessünk-e azonnal

vagy csak később

van-e a környéken patika

és kapható-e képeslap

és hogy szorítson egy kis helyet a bőröndünknek

és ügyeljen rá egy kicsit

(mert szeretnénk meginni egy kávét)

és mondjad meg neki

hogyan jöjjön be

foglaljon helyet

kínáld meg itallal

kívánj neki kellemes időtöltést
és mondd meg neki hogy szerencséje van az idővel
és kérdezd meg
hogy jól utaztak-e
szép volt-e az idejük
ettek-e valamit
nem kellett-e sokáig várniuk
articsóka
püré
almás sütemény lesz vacsorára
(és burgundi bor)

*(részlet a szerző 1990-ben megjelent "DE TE KI VAGY?"
című könyvéből, néhány apró változtatással)*

Horváth Elemér

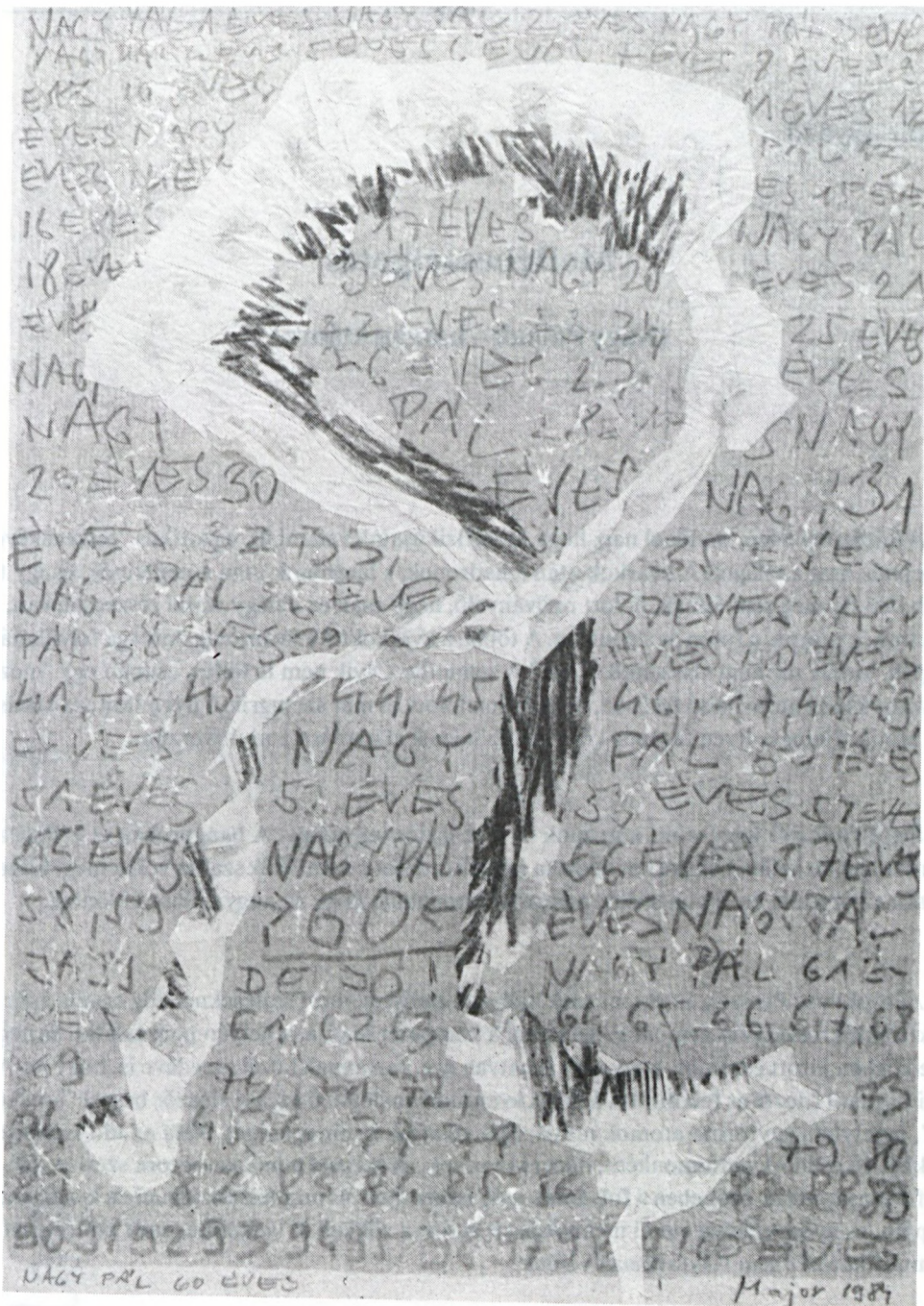
PEREGRINATIO

Ha egy palócföldi és egy rábaközi Budapesten találkoznak és lesznek barátok, az természetes akkor is ha véletlen. Ha Párizsban történik ugyanaz, az történelem. Előbb-utóbb biztosan eljutottam volna Párizsba akkor is ha nincs Magyar Műhely, de akkor nem Határ Győzővel vitázom Bakucz Jóska kollázsain, hanem talán lefényképeztetem magamat az Eiffel-torronnyal a háttérben. Akkor biztosan nem kérem meg az újvidéki Ladik Katalin kezét a bemutatkozáskor, hanem a Notre Dame köveit csodálom. Akkor nem Kemenes Géfin lófiáján gurulunk a nevetéstől egy park fűvén, hanem egy montmartre-i kávéház ablakából mustrálok a járdán hullámzó éji hölgyeket. Tehát, a Magyar Műhely, és nem kis mértékben Nagy Pál jóvoltából, van nekem egy Párizsom, amely nem azonos mondjuk a düsseldorfi turistáéval vagy az amerikai üzletemberével. S ezért köszönettel tartozom, akkor is ha térben és időben távol vagyunk egymástól. Köszönettel a Magyar Műhelynek, köszönettel Nagy Palinak, aki most 60 éves. Ennek a köszönetnek a lényegét az alább, rövid versben rögzítettem papírra. Hadd kívánjak vele távoli barátomnak boldog születésnapot.

p e r e g r i n a t i o

*együtt mentünk világgá valaha
s ez ma is összeköt
csupán mások a mechanizmusok*

*te bemutatod Budapesten derridát
aki melletted áll és mosolyog
én elbeszélgetek New Yorkban az afrikai püspökkel
aki meghalt 15 évszázaddal ezelőtt*

Major Kamill : Nagy Pál hatvan éves